

BES^eDA

E L E K T R O N S K A K N J I G A

Fran Milčinski

Igračke

O M N I B U S

BES^eDA

Fran Milčinski

IGRAČKE

To izdajo pripravil

Franko Luin

franko@omnibus.se

ISBN 91-7301-218-1

beseda@omnibus.se

www.omnibus.se/beseda

Vsebina

Zoper samobeležnik	4
Krokarji	12
Anton Rebula in godovi	33
Koncert in gledališče	41
Moja zadeva z Ano Poč	65
Birokratkočasnice	80
SPORNI ŠČURKI	80
VIZITACIJA	86
IŠČE SE URŠA PLUT!	95
URADNI JEZIK	104
Iz dnevnika pravnega praktikanta	113
TERMINOLOGIJA	113
VLAČUGARJI IN BERAČI	123
DOKAZ USPOSOBLJENOSTI	133

Zoper samobeležnik

(PRITOŽBA)

Nerad in le zaradi skrajne sile sem vzel pero v roke, a oziri na javni blagor mi niso dali več miru in naj gredo torej sledeče vrstice v svet!

Nevešč najnovejšemu pravopisu dal sem jih poprej prečitati veljavnemu, že večkrat natisnjenemu književniku, ki je, popolnivši jih z dvema klicajema in enim pomišljajem, izjavil, da so v tem pogledu godne za tisk; pripomnil je še, da je oženjen, srečno oženjen, in oče dveh ali treh otrok in da iz ozirov na to svojo družinico ne more čisto zastonj delati; izpil je torej na moj račun dva litrčka rebule, kar me je stalo štiri krajcarje manj nego dve kroni. Naj bo! Ni mi žal ne truda ne stroškov in želim le, da tisti krogi, v katerih področje spada le-ta zadeva in ki imajo moč v rokah, resno, svoji važnosti primerno in hkrati blagohotno uvažujejo sledeče vrstice in potem ukrenejo, kar je treba!

Gre za vremensko hišico!

Bila je predmet že pogostim pritožbam. Ne tajim, da se je že mnogo storilo v njen prilog. Ali ji ni dal pome-riti zavedni naš magistrat lično drateno suknjico, da jo varuje raznih napadov tistih neznanih zlikovcev, ki so ji

koj prve nežne trenutke njenega bivanja med nami grenili s kamenjem? Ali ji niso obesili toplomera na zahodno stran, tako da uživa le sončnejšo stran naših temperaturnih razmer? Ali je niso po možnosti razbremenili in ji za dalj časa odvzeli en referat, ne vem kateri; dokaz temu okrogla odprtina, ki je več nego leto dni prazna zijala na severni strani vremenskega stolpiča?

Dostojna vremenska hišica bi bila te dobrote uvaževala in s posebno pridnostjo in odličnim vedenjem se izkazala zanje hvaležno.

Žal, da o naši vremenski hišici tega ne morem poročati!

Ne maram biti krivičen in rad priznavam njene dobre lastnosti. Posebno toplomeru ne očitam nič; lepo in brez hrupa se v sončni gorkoti razteza, kadar ga zebe, pa krči, dostojno in vestno, kakor se je naučil v šoli pri fiziki. Ta toplomer je v čast svojim učiteljem in še mnogo obeta. — Takisto gre uram vse priznanje: točne so kakor ure! — Higrometer in aneroidni barometer delujeta skromno skrita za žičevjem, kakor cvete duhteča vijolica pod senčnatim grmom; domnevati je, da opravljata redno svojo službo; natančneje ju opazovati človeškemu očesu ni mogoče zaradi goste dratene mreže.

Ali vse te radovoljno priznane vrline vremenske hišice zatemnjuje vprav v nebo vpijoče počenjanje samo-

beležnega barometra! Zbravši vse svoje moralne sile, si moram glasno in ponovno predočevati, da ga je kupil, plačal in nastavil naš mestni magistrat, da ga moram torej navzlic njegovim nedostatkem smatrati za javnega funkcionarja, — sicer bi mi prerada ušla iz peresa kakva beseda, ki bi jo kazenske oblasti štele za razžalitev straže in, zaplenivši ta članek, obrezuspešile njegove plemenite namere! Vendar — kar je res, je res in utajiti se ne da in ne sme: ta barometer samobeležnik svoje službe nikakor tako ne opravlja, kakor bi jo moral in kakor bi bilo po pravici pričakovati od uslužbenca našega magistrata pod uglednim vodstvom dičnega našega gospoda župana. Javno je treba izreči, da ta barometer za službo ni sposoben!

Nisem vaju denuncirati niti me ne veseli spravljati koga ob kruh, a kadar gre za javni blagor, ni mesta za take ozire. Mogoče, da je samobeležnik v svojem zasebnem življenju prav dostojna in značajna prikazen, in ne dvomim, marveč celo prav iskreno želim, da se mu preskrbi drugod njegovim zmožnostim in nagnjenjem primernejša služba, morebiti pri tramvaju ali pri kaki zavarovalnici ali kjerkoli; da pa za samobeležni barometer ni in ni, to mora uvideti vsakdo, tudi tisti, ki ne pritrjuje opoziciji, hinavsko zavijajoči oči in šepetajoči, da so pri podelitvi te samobeležniške službe odločevali rodbinski in politični oziri!

Ali je še kdaj kazal vreme po krščansko? Morebiti tisto, ki se naj po njem ravnaajo prebivalci Gavrizankarja, kadar se pripravljajo na božjo pot po odpustke, — našega vremena pa nikoli! Prav čisto nič mu ne vznemirja črne duše, če 10 ali 20 milimetrov več ali manj kaže, nego bi smel pod svojo službeno prisego. Take samovoljnosti smatra menda celo za dovtipne! Gorje vsakomur, ki mu še verjame!

Naj povem, kaj se je meni samemu pripetilo!

Junija meseca je bilo. Tisto bledosinje nebo in tisti čisti hladni zrak obetala sta nam stanovitno vreme in sklenili smo, da izletimo v nedeljo preko Škofje Loke (prva postaja pri Balantu) in Šelc (zajtrk pri Šlibarju) čez Jelovico na Kropo, ondi bi se pošteno nakosili in potem se dali potegniti še k Francku v Podbrezje na večerjico. Izlet osnovan na slovanski podlagi in brez babovja!

Pa pridrvi v soboto zvečer v našo sobico pri »Domačem zajcu« tovariš Vatroslav, ki je od velikonočnega potresa sem vedno razburjen, z vestjo: »Izleta ne bo, barometer v vremenski hišici kaže na 708!« — Splošen nemir!

Ozremo se na našega profesorja, — k »Domačemu zajcu« zahaja namreč tudi pristen profesor s plešo, očali in preroško brado, nadomestujoč nam konverzacijski leksikon. Profesor zmaje svojo glavo in počasi izjavi:

»Jaz ne vem, ali« — reče — »708 je zelo nizko; 736 bi bilo normalno; 708 sam še nisem doživel; 708 ne pomeni nič dobrega.« Zamislil se je, izpraznil svoj vrček in nadaljeval: »Na 708 stalo je živo srebro, kakor nam poročajo viri, tisti večer pred vesoljnim potopom. Bom pa še en vrček pil, Pavla!«

Le tisti, ki so že kdaj trepetaje pričakovali vesoljnega potopa, morejo umeti naše duševno stanje po strokovnjaških teh pojasnilih našega zanesljivega leksikona s preroško brado!

Izlet je bil pozabljen. Vsakdo je mislil le na to da s temeljitim zalivanjem trenira za obilno močo, ki je z vesoljnim potopom neizogibno združena . . .

Seveda je bilo drugi dan, ko sem opoldne dvignil težko svojo bučo z blazin, najkrasnejše vreme; mi pa, namesto da dvigamo vrh Jelovice prapor svobode, smo čepeli pri Alešu, cedili tistega črnokalca, zabavljali na samobeležnik in ga tako ogorčeno preklinjali, da nas je Aleš vprašal, če smo z Iga doma.

To se je resnično pripetilo.

Jaz pa pravim. Kdor širi vznemirjajoče vesti, zapeljuje ljudi in jih pripravlja v škodo, sodi po cesarskih postavah na Žabjek, ne pa v vremensko hišico! — Bolje če svojega posla sploh ne opravlja več, nego na tak obcenevaren način! To menda samobeležnik sam uvideva,

kajti že nekaj tednov sploh ničesar ne beleži, marveč le kar tako brez sledu drsa tisti svoj šilasti nos čez črtani papir.

Zapazil sem, da se ponavljajo najhujši izbruhi njegove abnormalnosti prav ob ponedeljkih. To me je spravilo na neko misel, ki sem jo šel takoj razodet našemu učenemu alkoholologu doktorju I., ki je hkrati ordinarij v deželni blaznici in se torej zanima za vse take abnormalne pojave.

Dr. I. me je prijazno sprejel, postregel mi gostoljubno s čašo sifona, me pazljivo poslušal in potem izjavil blizu tako, da so škodljivi nasledki alkohola sicer res zelo mnogovrstni, da pa to, kar jaz domnevam o barometru, nasprotuje nekaterim naravnim zakonom in bi spadalo že med tako imenovane čudeže, ki pa jih on, dr. I., dosedaj še ni študiral niti nima iz njih izpita, tako da si s tega stališča ne upa izreče določne sodbe.

Bil je izredno vljuden in pomenila sva se še marsikaj pri čaši kipečega sifona; izrekel je slednjič nado, da se kmalu zopet vidiva, in pripomnil, da ne bi utegnilo tej nekoliko misteriozni zadevi nič škodovati, če bi zaužil jaz na tešče neke praške, ki mi jih je zapisal. Naredila sva očitno prav dober vtis drug na drugega.

Drugo jutro sem zaužil praške, proti večeru pa šel gledat k vremenski hišici, kako so vplivali praški na samo-beležnik.

Kazal je 756.

Profesor, ki sem mu zvečer pri »Domačem zajcu« to povedal, je dejal: »756 je zelo visoka številka, 756 pomenja po mojih izkušnjah dostojen, soliden potres.«

Te besede so nervoznega Vatroslava tako prestrašile, da bi bil skoraj znak padel s stola, pa se je srečno še ujel ob debelo koleno naše Pavle.

Vznemirjeni smo bili vsi, profesor pa nas je potolažil, češ samo zaradi tega še ni povoda naročati štefan, kajti zračni pritisk znaša v resnici le 739, medtem ko samobeležni barometer v vremenski hišici po svoji stari in grdi navadi le laže.

Tako si je ta nepoboljšljiva pošast samobeležniška potres kar na lepem izmislila! To je škandal — kakor pravi Verovšek, kadar ne zna svoje vloge — pravcati škandal za Ljubljano, posebno sedaj, ko dobimo jutri ali pojutrišnjem univerzo!

Nekaj se mora zgoditi! Izjavljam pa svečano in po resnem preudarku, da jaz ne storim ne koraka več. Dovolj sem že storil za vremensko hišico, ali ne? Ne bom več požiral grenkih praškov zaradi nje! Naj se brigajo tisti zanj, ki so jo postavili, ne? Kaj me briga, ne? Nič, prav nič in še enkrat nič! Sicer si lahko kdo izmisli in zahteva, naj jaz vzdržujem še bogve kaj drugega, ne? Na primer meščansko godbo, ne? Ali sem jo jaz ustanovil? Naj

skrbi zanjo tisti, ki jo je ustanovil, ne? Zakaj jo je pa ustanovil, če se ne misli več brigati zanjo! Ustanavljal bi vsak!

Krokarji

ŠTRAJK PRI »DOMAČEM PETELINU«

*Prispevek k zgodovini krokarskega gibanja
v Ljubljani.)*

Kakih šest ali sedem nas je bilo — pripovedoval je Fridolin Žolna — šest ali sedem, ki smo se shajali tisti čas (še nekaj let pred potresom) vsak večer pri »Domačem petelinu« okoli okrogle mize v kotu pri peči. Mladi smo bili, vzorne želodce smo imeli in pili smo, da je kar od mize teklo — v pravem pomenu besede — in da nam je naposled naš debeli krčmar, ki je bil pač zavarovan za primer požara, ne pa zoper škodo po povodnji, pregrnil mizo s povoščenim platnom in posul tla z žaganjem, boječ se, da mu zaradi neprestane moče vse skupaj ne strohni. Najmanjša posoda, ki je sploh smela na mizo, bil je »trolitron«; — pri količkaj slavnostnejših prilikah, ki jih je bilo na teden vsaj pet, se je pa šopirila v naši izsušeni sredini pletena steklenica, držeča devet litrov, ki sta jo prinašala na mizo dva najmlajša člana našega omizja po natančno določenem obredu in ob svečanih zvokih družbenega orkestra, sestojеčega iz tovariša Janka in njegovih harmonik.

Janko je bil fin dečko; godel in pel je in pil, ako treba celo noč, potem pa šel naravnost na komisijo ali kamorkoli. Zanj je res škoda, da se je oženil! — Tudi njegove harmonike so storile žalosten konec: neki vnanji rodoljub jim je — morebiti v najboljšem namenu — dal piti vrček piva, pa so utihnile za vselej! Harmonike pač ne preneso piva, pa je! . . . Moj Bog, če se spominjam, koliko smo tačas udušili vina, še danes občudujem s svetlo grozo naše tedanje želodce. No, krčmar je pa tudi upošteval naše vrline in zasluge na tem področju in zato dosledno preziral ponovne pritožbe nam sovražnih zga-gastih filistrov v sosednji sobi in čmerne stranke nad nami, ki niso imeli smisla za glasbene užitke in jih je posebno vznemirjal ritmični topot nog in žvenket kozarcev, s katerima smo obligatno spremljali »orkester«. Tako je bilo vse dobro in v redu in pogrešali nismo ničesar razen primerne subvencije mesta in dežele za naše kroke.

Pa se pripeti, da izgubi naš krčmar nekega lepega dne neko pravdo. Saj ni šlo za denar, ampak samo za čast, ali vrag vedi, stvar je le spravila našega nekoliko oholega »Petelina« tako iz uma, da je pridivjal tisti večer okoli devete ure v našo sobo, kjer smo ravno v temi sedeči izvajali ob tajinstvenih plamenčkih dveh vžigalic pesem o rožmarinu, in pričel kričati, kdo da je tako zaloputnil vrata, da se je potresla cela hiša in se je odkrušilo pol

dimnika — in da tega kratko malo ne trpi več. Možak debeli je nesramno pretiraval.

Tovariš Vlado je bil sicer res zaloputnil vrata nekoliko krepkeje, nego je običajno v boljših rodbinah — tako da so zašklepetala okna, da sta padla s kredence svečnika in je ugasnila viseča svetilka — ali dimnik se ni porušil in še danes obžalujem, zakaj nismo takoj vzdignili ogled z možmi na krčmarjeve stroške.

Vlado je bil po rodu zeleni Štajerec, ki se je pa čudovito hitro iznebil v naši družbi tistih štajerskih samoglasnikov in se naučil po pristnem kranjskem načinu kleti hudiča; vsi smo ga čislali in ljubili kakor lastnega brata. Med tolovaji je sedaj kaj na dobrem glasu kot zagovornik, imel je pa že tačas nabrušen jezik in z isto rezkostjo kakor vrata je zaprl takoj tudi »Domačemu petelinu« kljun.

Rekel je, da smo se zelo razveselili njegovega prihoda, misleči, da nam preskrbi luč in tako popravi v Srednji Evropi nezaslišano sramotno nemarnost, da morajo gostje sedeti v temi — da smo se pa kruto varali; ali tudi on, »Domači petelin«, se kruto vara, če misli, da ima pravico, nas zmerjati kakor pse. Ali smo mu že kdaj kaj dolžni ostali? Ako se je res porušilo pol dimnika, dobro — naj ga dene natakara v račun, pa plačamo poleg vina, krač, kruha in cigar še pol dimnika. Saj nismo na prežgani juhi priplavali! Ali takega tona nikakor ne trpi-

mo v svoji sobi in zato vemo, kaj nam je storiti, saj, hvala Bogu, nismo oženjeni s to gostilno in smo že lepše krčmarje videli, nego je on.

»Domači petelin« ni zinil ne besede, pobral se je iz sobe, zaloputnil vrata, da se je morala podreti, če je količkaj pravice na svetu, še druga polovica baje načetega dimnika, v veži pa prislonil Rezki in Pepci vsaki po eno klofuto, ker sta poslušali pri durih. Plačali smo in odšli skozi špalir jokajočega ženstva. Tako se je pričela naša stavka, neizogibna, potrebna, da se enkrat za vselej odločno in občutno odbije frivolni poseg brutalne krčmarske sile v svete pravice gostov, zajamčene jim že po naravnem zakonu. Vest o naši stavki se je bliskoma razširila po Ljubljani in vzbudila velikansko senzacijo v vseh krogih. Celo tedanji župan, prav ljubezniv gospod, se je zelo zanimal zanjo in si je dal vsak dan o nji poročati. Utaborili smo se najprvo v čitalnici, ki je tačas gostovala še na Turjaškem trgu. Sprejeli so nas sicer zelo častno: primerno našemu ugledu — ali jed in pijača sta bili za dvojko in živeti smo morali ob samih mehko kuhanih jajcih in ob slivovki.

Edino, kar nam je ugajalo v čitalnici, so bile v®ñlike sobane, kjer nas ni zvečer motila živa duša. V eni smo naleteli na harmonij — ne vem, ali je bil čitalniška last ali ga je bil kdo tam pozabil — in uprizorili smo v teku treh večerov našega ondotnega bivanja dve operi in en

oratorij z velikim moralnim uspehom; na Turjaškem trgu se je kar trlo občinstva in morali smo naposled zaradi policijskega ukaza med posameznimi točkami zapirati okna. Harmonij je obdeloval tovariš Miroslav, pedagog po poklicu; peti mu je bilo sicer prepovedano v naši družbi pod kaznijo nagobčnika, ker je imel tak glas, kakor da je požrl fonograf, s klavirjem pa je znal izvrstno hoditi v caker. Za harmonij je imel pač nekoliko predolge noge. Ne vem, katere tvrdke izdelek je bil ta harmonij, ali četrti dan se ga je lotila naduha in, namesto da bi pel, je sopihal jako smešno.

Zaklenili smo ga, ključ izročili krčmarju z naročilom, naj harmonij pazljivo obvaruje prepaha, in preselili se k »Zelenemu modrasu«.

To zver je iztaknil Janko, ki je bil s polovico mesta v sorodu in je imel zaradi tega zelo koristne zveze. Povedal je, da zahaja tjakaj vsak večer stalna družba profesorjev in učiteljev, kar je najboljše izpričevalo za dobra vina, in da se bo za nas tudi še dobil kak kotichek.

Prostora smo dobili več nego treba: en sam gost je sameval za mizo. Obilen je pač bil za dva in z rejenega, rdečega obraza mu je sijala zadovoljnost.

Janko nas je seznanil; samotni gost — ime mu je bilo Puc, Peter Puc, praktikant — nam je s prijaznim krohotom segel v roke, češ da je že slišal o nas, in potem pričel

razkladati, da je z včerajšnjim večerom stopila cela stalna družba »modrasova« v štrajk! — Zaradi vina!

Zadnje vino, imenovano »goriška rebula«, se namreč krčmarju ni posrečilo. Imelo je več okusov, pa nobenega pravega. Krčmar je sicer pokazal dobro voljo, z nekaj kapljicami črnine je premenil vinu barvo, povišal ceno za osem krajcarjev in mu dal drugo ime — ali razvajeni družbi to ni zadostovalo, še nekaj dni je godrnjala, potem pa izostala. Le on Puc, Peter Puc, se ni izselil, ker prav v tej hiši stanuje, v prvem nadstropju, oziroma ker je njegova žena nekoliko bolna, ali pravzaprav — nekaj pričakuje in se boji, da ne bi šel predaleč z doma — babnice imajo vedno svoje sitnosti — sicer pa mu je tako še napraviti en izpitek in — čim slabše je vino, tem lažje se vrne iz krčme h knjigam — vrh tega pa je krčmar zanesljiv narodnjak, ki ga je treba podpirati, in navsezadnje: saj barvo ima vino prav gosposko . . . tako je na dolgo in široko opravičeval svoje štrajkolomstvo.

Poskusili smo vino in soglasno spoznali štrajk za popolnoma upravičen.

Plačali smo in odšli. Bridko iznenadenje, ki smo ga pravkar doživeli, nas je močno poparilo, ali sklenili smo vztrajati v štrajku — stvari na ljubo! Vendar pa sem prišel ta večer že tako zgodaj domov, da me je skrbna majka drugo jutro vprašala, sem li bolan . . .

Za sledeči večer smo dogovorili sestanek pri »Belem kozličku«, prišli pa smo le štirje: jaz, Vlado, Miroslav in slednjega kolega Kuno. Obžaluje smo vzeli na znanje, da se naša družba že krha . . .

Zasedli smo drugi konec dolge mize, za katero so že sedele tri častitljive mumije moškega spola, temeljito se zabavajoče: prva je brala »Novo prešo«, druga je lovila muhe in jih spuščala v poveznjeno četrtnko, tretja je kadila pipo in smrče opazovala ta lov, a vse tri so molčale ko grob. Tem živahnejša pa je bila natakaričica, čeden odrezav deklíč z Gorenjskega, ki je bil navzlic svojemu imenu Mirni dokaj inteligenčen, je poznal vso slovensko literaturo, najmlajšo celo osebno, in se je znal tako ljubeznivo naslanjati na goste, da je vsak rad naročil še eno merico. Vino je bilo pitno. Po včerajšnjem »Modrasovem« strupu se nam je zdelo celo izvrstno in s sodelovanjem štirih »štefanov« smo pozabili polagoma na svoje skrbi in razvil se je slednjič večer, kakršnih smo bili vajeni pri »Petelinu«. Po dolgem premoru smo pili zopet »viteza«, v naši prireditvi »navzkriž in s petjem«, in sicer s tako veličastno resnostjo in s takim realističnim temperamentom, da so mumije plaho šinile izza mize; ko smo — prestopivši k drugi točki — na povelje »sablje gor!« hkrati lopnili s palicami po mizi, so plačale, pozabile dati napitnino in odšle — nemara v svoje sarkofage. Lahko jim je bilo žal! Da so le malo počakale,

divile bi se bile še »Mornarjem na krovu«, ki smo jih, na mizi stoječi, briljantno izvajali.

Mimi so naši obredi do skrajnosti navdušili. Po vrsti nas je poljubila, izjavila, da šele zdaj ve, kaj so »Slovani«, in nas je rotila, naj »nastopimo« vsak večer, čeprav izostanejo mumije.

Pa nas ni bilo več tja!

Naša dva pedagoga je prišel namreč drugo jutro inšpicirat »stari«, kakor vsakikrat, kadar zavoha kak krok. To pot je bil posebno nasajen, glas se mu je od same razdraženosti kar lomil in končnice je tako natančno izgovarjal, kakor da mu bo konec semestra v letnem poročilu položiti račun o njih. Potem ju je citiral k sebi v pisarno in tam jima razodel zanimivo vest, da je bil med sinočnjimi mumijami tudi član deželnega šolskega sveta. Končno jima je naklonil vsakemu sijajen nos z izpregledom takse.

Moža sta, akopprav po študijah filozofa, tisti dan veliko grešila v besedah in sklenila, da bosta odslej ostajala zvečer doma, ker drugod nista varna — vohunov.

To je bila katastrofa za našo družbo in njeno pravično stvar. Ali bogovi nas niso zapustili!

Sledeči dan, ravno prvega maja je bilo, prejel je Vlado pismo, v katerem je »Domači petelin« lastnoročno in nepogojno obžaloval in prekliceval, kar je in kar še bo

morebiti kdaj govoril, obljubljal spoštovati naše pravice in nas prosil nadaljnega naklonjenega obiska.

Ta izjava je končala štrajk, Ljubljana se je oddahnila in še tisti večer smo zopet sedeli za svojo okroglo mizo v kotu pri peči, harmonike so pele, bobnela so tla in žvenketali kozarci v proslavo naše zmage kakor še nikdar.

Deležen je bil te slavnosti tudi — Puc, Peter Puc, ki se je okoli 10. ure nenadoma znašel v naši družbi. Z rdečega lica mu je sijala zadovoljnost in hitro na~~č~~Š povedal, da se je ravnokar odkrižal »Modrasa«, plačavši mu dolg iz preteklega meseca, in da bo odslej zahajal k nam. Sprejeli smo ga gostoljubno in mu dali jesti in piti, tako da je ob poldvanajstih trdno zaspal in smo ga morali domov nesti, kar smo radi storili. Ker je imel »Modras« še goste, so bile hišne duri odprte in smo spravili našega najmlajšega tovariša brez ovire v hišo, po stopnicah v prvo nadstropje in skozi prve nezaklenjene duri v sobo; položili smo ga na posteljo in se tiho zopet odstranili v sladki zavesti, da smo storili dobro delo in da nam bo Puc, Peter Puc, hvaležen.

Ali ni ga bilo več k »Domačemu petelinu« in na cesti se nas je ogibal. Bojim se, bojim, da ga v svoji veseli razburjenosti nismo zanesli v pravo sobo in da je bila »Modrasova« natakaraica tisti večer nekoliko začudena, ko je našla v svoji postelji moškega . . .

Z GORENJSKEGA

Na kveder!

Lepo je bilo, prav lepo, in dobro smo se imeli, prav dobro; precej sem ga imel pod kapo oziroma pod slamnikom, to je res, ker smo preveč »Naroda« čitali na Bledu. Ali kar ljudje govore, da sem se potem zaročil z »našo« Majdo, pa ni res in so to prazne in neosnovane čenče.

Stvar je bila taka.

Gor na Triglav ne grem, ker vem, da je nevarno, in mi je v svarilen vzgled mlad nadobuden človek, Vatroslav po imenu, ki je toliko časa hodil na Triglav, da je dobil volka!

Ali da grem do vznožja in gledam od spodaj »nad Triglavom neba obok«, kakor pesem pravi, temu ni ovire in tako smo se tistega lepega dne sešli jaz, Janko in tisti suhi Vilko, ki je odličen narodnjak in zaupen mož naše stranke tam nekje na Gorenjskem; pogodili smo se z državno železnico za vožnjo do Dovjega, od tod pa jo mahnili skozi Mojstrano v Vrata.

Imenitno! Pri Schwentnerju je izložena fotografija Triglava. Prav tak je, samo veliko, veliko večji seveda!

Prenočevali smo v Aljaževi koči. Imeli smo s seboj nekaj vina, Janko pa je na podstavi poldruge kile teletine, ki jo je bil kupil v Mojstrani, in s pripomočjo nekih be-

ležk v svojem notezu zvaril na štedilniku, mrmrajoč tajinstvene besede, neko stvar, ki jo je z drzno samovoljnostjo krstil za golaž.

Dovolil sem si rahlo kritiko tega njegovega umotvora, ali Janko me je najprvo ljubeznivo opozoril, da je ta golaž zastonj in da se mu ne zdi ravno fino, ako se gleda podarjenemu golažu tako rekoč na zobe, potem pa je stvarno pojasnil, da je navzočni golaž pravzaprav bolje uspel, nego je sam pričakoval, ker je bil on, Janko, pozabivši s seboj vzeti mast, primoran ga narediti na — vazelinu, kar je morebiti res nekoliko na kvar okusu, tembolj pa v prilog zdravju.

Odgovoril sem nič manj vljudno, da uvidevam svojo črno nehvaležnost in da se čutim zaradi tega kot značajan mož moralno zavezanega takoj vrniti ves zaužiti golaž; naj le kar nastavi tisti svoj prepoteni klobuk, ako ga ni slučajno zrezal med meso, kar ni izključeno po okusu predloženega golaža . . . ; nadaljnja njegova trditve o hasnovitosti notranje uporabe vazelina, sem pripomnil, je sicer nova in zaradi tega vrlo zanimiva, ali zdi se mi, sem rekel, da sem že sit in da ne bi mogel niti koščka več spraviti vase niti tedaj, če si z njim osiguram večno življenje na tem svetu. Janko mi je nato rekel »osel«, jaz pa sem mu vrnil zanj »izdajico« in tako sva se menila, dokler naju ni Vilko, ki je med tem izpraznil skledo in steklenico, zapodil spat.

Spali smo prav dobro. Vsaj jaz! Onadva sta sicer trdila, da sem celo noč neznansko smrčal, pa to ni res. Odločno ni res! Jaz nič ne vem, da bi imel tako navado.

Moža sta pravdarja in zato ne rečem, da se lažeta; ali motita se lahko! Saj n. pr. v Ljubljani: — kolikokrat mislijo ljudje, da sem bil jaz tu ali tam, to ali ono, pa nisem bil jaz, ampak neki dr. Ogljar, ki mi je zelo podoben . . . Res! Ko smo pomili posodo, pospravili in zaklenili kočo, smo se napotili zopet nazaj v Mojstrano skozi dež, ki se je bil okoli sedme zjutraj pripodil čez Luknjo okoli Stenarja v Vrata, in zagazili smo v zadnjem koncu pota v tako ogromno blato, da smo bili videti, kakor da smo si dali v cementni tovarni mimogrede betonirati do kolen noge, kar nam pa ni kratilo dobre volje, ker si obuvala in obleke ne snažimo sami. Pot iz Vrat je posebno zaradi tega čudna, ker se ji prav zadnja tretjina najbolj vleče; ali slednjič smo le dospeli v Mojstrano.

Ko smo, použivši vsebino nekaterih steklenic, spravili v harmoničen sklad svojo izsušeno notranjost z mokro vnanjostjo, so se nam vzbudile polagoma tudi duševne potrebe.

Segli smo po planinski knjigi in zapisali vanjo: »Namenjeni na Triglav, prenočili v Aljaževi koči, pa se morali, žal, vrniti zaradi dežja.« To smo zapisali zaradi tega, da bi se jezili nekateri planinski matadorji in bahači.

Potem pa — ravno četrti liter smo pičnili, ura je kazala tri četrti na opoldne in iz kuhinje je smrdelo po loju, se je rodil naš novi pozdrav: »Na kveder!«

Pisali smo namreč razglednice — smo pač vsi ljudje — pa je bil na eni naslikan velik, z ogorčenimi žebli podkovan čevelj. Naslovili smo jo — brez zlobnih misli — na enega naših merodajnih politikov in kot pozdrav pripisali: »Na kveder!« Imenitno, kaj?

Ta pozdrav ga zelo pihne in komur se ljubi premišljati, najde v njem tudi globlji pomen . . . Izgovori se pa: »Na —« in po kratkem odmoru odločno in rezko: »kved'r«, kakor da udariš z vrčkom na mizo: »Na — kved'r!« Po kosilu smo sedli na vlak, a ker so se vremena Kranjcem medtem zjasnila, prekinili smo vožnjo v Lescah, zaradi želje Vilka, ki je izjavil, da bi šel rad »Narod« brat. Dobro, sva rekla z Jankom, naj ga gre brat, če mu sicer nič ne manjka do vrhunca izobrazbe. Stopili smo torej koj v gostilno pri kolodvoru. Pivo dobro, natakariča kot dragonar! Vilko je zahteval »Narod«, pa ga s čudovito hitrostjo pregledal, nakar smo se odpeljali na Bled.

Pri »Bokalu«, koj na začetku Bleda, je dobra gostilna; jed in pijača slovanski, račun krščanski. Vilko je zahteval »Narod«, a ko mu ga je strežeče bitje prineslo, si je menda stvar premislil in ga niti v roke ni vzel. Potem smo jo urezali navzdol proti jezeru in srečali dve ljub-

ljanski narodni dami, ki ju je naš krepki unisono pozdrav: »Na kved'r!« očitno zelo prijetno iznenadil. Spotoma smo se oglasili še v »Zdraviliškem domu« na nekaj kelihov črnega piva, ker se je Vilko nenadoma spomnil, da še ni vsega »Naroda« prebral; a ko ga je videl slučajno že ležati na mizi, za katero smo sedli, se zanj niti zmenil ni.

Slednjič smo dospeli do jezera. Krasno, vam pravim! In ta otok bleški je res pravcati kinč nebeški kranjske zemlje ti! Obdaja ga venc iz raja in vse se veseli! Vali igrajo, ribice imajo dobrovoljni ples, — tu in tam pa se ladja giblje, se in ziblje h Kraljici nebes! . . .

Kar omamila me je tolika divota in res ne vem, kako smo prišli na vrt »Luizine kopeli«. Pili smo ljutomerčana in Vilko je čital »Narod«. Ljutomerčan nam je zlezal v lase, oziroma v pleše, in skoraj smo se sprli, ker je Vilko hotel iti se kopat, medtem ko sva midva z Jankom sita njegovega samodrštva izjavila, da je sedaj vrsta prišla na naju, da bereva »Narod«, in da pojdeva v ta namen v županovo gostilno. Vilko je ugovarjal, da stvari ne razumeva, a najina je obveljala. Brali smo »Narod« še v treh ali štirih gostilnah in slednjič korajžno »prižingali« in »prižagali« na kolodvor v Lesce, da nas je na splošno željo mnogoštevilnega občinstva odlikoval sprevodnik s posebnim kupejem.

Tako smo preživelih prav lep popoldan, le »Naroda« je bilo malo preveč.

Dospevši v Ljubljano, sem šel seveda po stari slovanški šegi kazat svojo opico k »Domačemu petelinu«, kjer je bil običajni žurfiks z ženstvom; bili so pa že vsi tako dobre volje, da moje opice niti opazili niso.

»Naša« Majda s svojimi malce rdečkastimi lasmi — rdečkaste lase zelo ljubim — je praznovala svoj god in bila zala in ljubezniva, da nikoli tega! Ugajala mi je ta večer pa že res tako in priznavam, da nisem samo o vremenu z njo govoril. Ali zaročil se nisem! Odločno ne! Tako pijan nisem bil! To so si ljudje kar na lepem izmislili! — Ali se pa motijo.

Morebiti se je dr. Ogljar zaročil, tisti, ki je meni tako podoben; jaz vem, da se nisem.

Na — kved'r!

VERTIKALNI VATROSLAV IN MIDVA

V naši turistikah se preveč enostransko goji vertikalna smer. Kakor da po planem ni vsaj toliko zanimivosti in dostikrat boljših gostiln nego v pečinah dva tisoč in še nekaj metrov nad morsko gladino.

In svoj red ima človek v dolini, kakor ga je vaje in mu gre kot naprednemu državljanu!

Na planinah pa? Od prav zanesljive strani vem na primer, da je bila lansko poletje steza z Rinke na Okrešelj prav nevarno ledena, vendar pa niti enkrat ne potresena niti s peskom niti s pepelom navzlic cestnemu policijskemu redu! Za take razmere se morejo navduševati po mojem mnenju zgolj ljudje anarhističnih nagonov!

Saj tudi pot po planem zahteva telesnih vrlin!

Tisti, ki bi radi moje stališče do vertikalne turisticke zlobno razlagali iz moje telesne konstitucije in jim je gotovo zopet napoti moj trebuh, — tisti naj le vprašajo Vatroslava, to diko vseh vertikalnih turistov, kako ga je zdelala lansko leto plana dolenska stran, kamor sva ga s seboj vzela Janko in jaz.

Dva dni je bil bolan, tako resno bolan, da ni šel v pisarno; še v gostilno ga ni bilo. Navzlic temu, da smo pravzaprav malo hodili; prvi dan samo iz Trebnjega v Mirno!

Za vodnika je bil Janko, ki je že hodil po teh krajih in je poznal tukajšnje rodove, njih govorice in običaje.

V Mirni je bila ob našem prihodu ravno povodenj, ki je pa le toliko časa trajala, dokler se je kopal v potoku enakega imena gospod Cmok, v čigar hiši smo prenočevali. Ta gospod so pač nekoliko preobilni za ozkostružni potok in bo res treba regulirati enega izmed njiju.

Sprejeti in postreženi smo bili v gostilni prav dobro, le ogovarjali so nas skraja zgolj nemški; ko smo pa po Jankovem nasvetu sneli kravate in ovratnike, si zavihali rokave in si potegnili klobuke čez čelo, smo kmalu deležni postali mile domače besede.

Dame utegne zanimati, da je bilo natakarcici ime Johanca. Po večerji smo malo pili in potem pričeli peti. Namreč jaz in Janko, kajti Vatroslav je šel že koj po petem litru spat — kar pod mizo; menda se je bal potresa, ki ga pa ni bilo.

Pela sva pa take, kakršnih v teh krajih dosihdob še niso bili slišali; tako sta nama vsaj pod svojo službeno prisego potrdila nočna čuvaja s sulicama, ki sta naju prišla gledat po polnoči, po eni in po dveh, kadar ju je služba privedla mimo naše gostilne. Ali je bil morebiti to samo en nočni čuvaj?!

*»Pa mi jo žingamo,
pa mi jo žagamo,
jaz pa le počas
jo režem in kosim, kosim.«*

sva zapela in tisto notranjsko:

*»Jest sem jo pa vidu,
vidu, vidu, vidu,*

*muho, muho, muho,
flige one bavh.«*

Nočnima čuvajema — ali je bil samo eden? — sta pesmici zelo ugajali in dodala sva še ono:

»Mengajekra —, mengajekra —, mengajekra —, men'ga je Kranjica daaala. —«

Slednja pesem je prav lepa in ima 75 kitic, pa sva jih le kakih 40 prepela.

Kajti privabil se je po stopnicah dol tisti Cmok, ki ga zaradi obstrukcije v deželnem zboru dosedaj niso mogli regulirati, in izjavil, da bo poklical žandarje, če ne bo miru.

Dobro!

Janko je rezervni častnik pri konjih in si je pač že sam poiskal zadoščenja. Jaz pa izjavljam na tem mestu sledeče:

Osebni takt mi predvsem brani, da bi sam ocenjeval najino petje; omenjam le, da sva z Jankom že v lepših krajih pela, nego je Mirna, in da naju še niso nikjer ven vrgli. — Naj je temu tako ali tako, vsekako bi bil moral gospod C. upoštevati dejanske razmere in ni bil upravičen polagati na najino petje merila, ki sodi za dunajsko dvorno opero. To načelo se je v naši javnosti že tolikokrat poudarjalo, da je vsaka beseda odveč, moralo bi pa tembolj obveljati v najinem primeru, ker ni bilo ni-

kake vstopnine in sem se vrh tega, preden sva pričela peti, opravičil, da sem hripav. Dokaz temu Janko.

Sicer je pa s kritiki pač povsod križ. A ljubljanski izvršujejo svoj posel vsaj dostojno oblečeni, gospod C. pa je izvolil naju počastiti kar v sami srajci in gatah . . .

Drugo jutro smo navsezgodaj ob pol desetih zapustili Mirno. Dame bi utegnili še to zanimati, da so bile postelje brez bolh in da golaža ne znajo delati v teh krajih. Tisto, kar smo zajtrkovali, je bil mesen močnik, ne pa naročena golazen.

Urezali smo jo čez Št. Rupert na Mokronog. Čili in dobre volje; namreč Janko in jaz, medtem ko je Vatroslav čmerno pljuval okrog sebe, tožil, da ga bolita glava in želodec, in izražal neupravičeni in razžaljivi sum, da sva ga sinoči pitala menda z jedjo in pijačo, ki jo je že kdo drug prej prebavil, ker se prav takega okusa ne more iznebiti iz ust — fej!

Tako je torej zdelala tega veleplaninca že kratka včerajšnja pot iz Trebnjega v Mirno, čeprav je imel lepo okovane čevlje na nogah, zanesljivo gorjačo v roki in polno škatlo vazelina v žepu!

Sonce je pripekalo in, ker je bilo mnogo gostiln ob cesti, smo bili močno žejni.

Janko se je samaritansko pečal z Vatroslavom, mu nalsul pest mentolnih lakric v usta in ga vadal piti po »furmansko«: v čašo naliješ pol vina, pol slatine, primeš čašo

z levico, jo pokriješ z dlanjo desnice, udariš z njo ob koleno, a ko vzkipi, jo hitro izprazniš.

Ta jako hasnovita pijača je pomagala tudi Vatroslavu, ki je h koncu postal zopet tako čil, da je še več pota delal po cesti, nego neobhodno potrebno . . .

A ko smo prišli v Mokronog, je zopet omagal in posadili smo ga kar v voz, kjer je takoj zaspal in tako smrčal, da se je kobilica splasila in jo je moral voznik izpreči.

Midva sva pa malo zajtrkovala.

Mokronog mi je zelo ugajal; deloma zaradi lege in vsega, najbolj pa zaradi tega, ker mi ni treba tam biti. Dame utegne zanimati, da v Mokronogu na jajčno jed nič luka ne narežejo. Ker smo nameravali kositi pri Majzelju v Beli cerkvi, smo se kmalu po treh odpeljali.

Med vožnjo pa se nama je zbudil Vatroslav in, ker ni v Mokronogu nič zajtrkoval, smo zaradi njega še nekajkrat ustavili in dospeli do našega kosila šele ob osmih zvečer, zaradi česar smo se tudi z večerjo zakasnili do četrte ure zjutraj.

Dame bi utegnili zanimati, kaj smo jedli dobrega pri Majzelju, pa se več ne spominjam.

To pa lahko potrdim, da je bilo vse narodno; le kava je bila brez jugoslovanskih primesi, česar pa nismo prav nič zamerili.

Težko smo se ločili od te hiše, pa smo se morali — zaradi Vatroslava, ki ni bil več za med ljudi. Ko sva ga sreč-

no spravila na novomeški kolodvor in ga pozvala, naj se čimprej skobaca v vlak, je glupo vprašal, v katerega. Menda je dva videl, sirota!

Prav vesela sva bila, ko sva ga oddala v Ljubljani pri njegovih hišnih durih.

To so slabi nasledki enostranskega gojenja vertikalne turistike! Vatroslav je seveda potem opravičeval svoj klavrni nastop dolenjski s puhlo šalo, češ prihodnjič, ko gre z nama, si bo dal mesto čevljev podtemplati in okovati želodec. Naj se gre solit! Zakaj pa nama ni bilo nič, kaj? Janku in meni?

Anton Rebula in godovi

Dandanes ima res že skoraj vsak sleherni človek svoj god; zato nimajo godovi, če so stvar bolj natančno premisli, pravzaprav nobene posebne važnosti več in — mojo častno besedo! — jaz sam od sebe ne bi svojega niti povohal ne! Ako navzlic temu praznujem vsako leto svoj god, in sicer — to moram priznati — tako svečano, kakor se niso nikdar poprej praznovali godovi v naši rodbini, tudi ne v najsijajnejši njeni dobi, namreč tačas, ko je bil moj praded Martin cerkveni ključar in upravičen nositi nebo pri procesijah, nisem jaz kriv temu, ampak zgolj moj izvrstni prijatelj Anton Rebula, hišni posestnik, mestni oče in član odbora za Haderlapov spomenik v beli Ljubljani — Bog mu daj zdravje!

Vsak človek ima pač svoje veselje, ta to, oni ono. No, in Antona Rebulo veselijo godovi prijateljev, nabira jih, zabeleži jih v svoj žepni koledar, a kadar doteko, jih točno in temeljito in brez pardona slavi! Ne iz kakih sebičnih namenov, tudi ne iz političnih, kakor mu je že očitala nevoščljivost, ne; zgolj iz najčistejšega, plemenitega, idealnega navdušenja za godove same ob sebi! Po-

znam moža od podplatov do pleše in jamčim zanj: stvar mu gre res od srca!

Moje ime je Franc in moj god je tretjega decembra. Tačas ni Antona Rebule že skozi ves teden poprej, kadar me sreča, nič drugega nego samo šegavo mežikanje in skrivnostno kremženje, prav tako, kakor mežikamo in se kremžimo prijatelju, ki je postal iznenaden oče dvojčkov, dasi nima patenta niti za enega.

Jaz se seveda hlinim, kakor da ne vem, kaj pomenja njegova razburljiva mimika, in zvedavo silim vanj za pojasnila. To ga neizrečensko veseli; kleca s koleno, si bije z rokami obnje, se krohota do solza in jo potem jadrno odkuri, da bi mu ne izsilil skrivnosti. Tako viharnih pojavov globokega duševnega zadovoljstva Anton Rebula ne zna hliniti: to je pristna roba!

Potem pride moj god. Da dobim ta dan od njega in od njegove milostne kar celo kopico razglednic, ki se v njih slavi moj god s tako navdušeno vnemo, kakor da sem vsaj zadel glavni dobiček državne loterije, ni nič posebnega. Ali kdor misli, da je s tem mojega godu in njegovega slavlja konec, ta ne pozna Antona Rebule.

Razglednice so bile le za zajtrk. Opoldne mi pritovori njegova pobožna Jera, titularna devica šestdesetih let, ogromno torto, ki bi zadostovala za pol leta želodčnega katarja, nadalje velikanski šopek, pisan in duhteč kakor tisoč petelinov, in slednjič prav lep pozdrav od gospo-

da in gospe, ki ju naj zvečer gotovo obiščem. Najsijajnejša točka vsega slavlja me čaka ravno zvečer: to je govoranca Antona Rebule v krogu ad hoc zbrane prijateljske družbe.

Govori so vobče tostran Sotle tako malo priljubljeni kakor salonske suknje: le kadar ni nikakor drugače, jo oblečeš ali jih poslušáš — z žalostno vdanostjo v srcu. Toda Anton Rebula ima menda poseben dar jezika: ob vsaki priliki se zbere pri njem vse polno hvaležnih poslušalcev, celo iz daljne Škofje Loke prihite rodoljubi ga poslušat, a ko se poslove, ne morejo prehvaliti njegovega vina. Takšen govornik je Anton Rebula! Govori počasi, z zamolklim glasom, važno in resno, kakor da stoji ob odprtem grobu nepozabnega prijatelja, a z natančnim izgovarjanjem vseh končnic ume rafinirano povišati svečanost trenutka.

Zadnjič sem pisal za njim in so se njegove deloma naravnost na poezijo spominjajoče besede glasile takole:

»Slavna družba! Velepomemben dan biva nocoj v naši sredini! — Redke so tiste rože, ki cveto v krutem zimskem času pod ledeno odejo; tembolj nas mora razveseliti tista, ki s svojim jeklenim značajem premaga vse temne ovire in se povzpne do sinjega sonca. Taka roža, slavna gospoda, sedi nocoj v naši sredini! (Klici: Živio roža, živio)! — Slavna gospoda! Leta teko in mi z njimi. Kdor vidi sivi las, ki prijatelju Francu že odmeva z zna-

čajne glave, ne bi verjel, da je ta sivi las, slavna družba, kdaj z menoj vred trgal hlače tretjega gimnazijskega razreda. Mnogo je bilo tovarišev, ali le on je bil tako kremenit in jeklen značaj, da mi je puščal prepisovati latinske naloge. Tega mu nikdar ne pozabim in naj me krije črne večnosti grob! — Vi vsi, odkritosrčni prijatelji, tukaj zbrani, umete moje čute, saj tudi vi dobro veste, kar je istina, da je v teh razburjenih časih en prijatelj boljši kakor — kakor — najljutejši sovražnik! — In ta moj prijatelj obhaja danes svoj častiti imendan. Veselil sem se tega dne, kakor se veseli skrbna mati svojega ljubljene- ga sina. Mislim, da govorim vam vsem iz prijateljskega srca, ako v tem odkritosrčnem trenutku prav iz dna srca dvignem svojo čašo z željo: Prijatelj Franc, Bog živi tvoj god!«

Nato velikansko navdušenje — saj vino ima Rebula res dobro — kozarci zvene, požrtvovalna grla zakrožijo »Kol'kor kapljic«. Rebula mi cmokne poljub na lice, njegova nahodna milostna potegne vlažnost skozi nos, kar napravlja v srce segajoč vtis globoke ganjenosti, skratka: moralni uspeh govora je veličasten. Priznati se mora, kar se tiče godov, ni zlepa kdo kos Antonu Rebuli.

Seveda je treba odgovarjati. V ta namen sem si že pred leti preskrbel primeren govor, in ker je dovolj uga- jal, ga vsako leto kar ponavljam; kaj bi — saj drugi go-

vorniki tudi vedno isto mlatijo! Moj govor je torej tak, pripominjam pa zaradi lažjega umevanja, da je šaljiv:

»Dokaj slavná gospoda! Skoraj nisem vreden tolike slave za tako skromno zaslugo, kakršna je moj god. Res je sicer, da imajo krstna imena tudi svoj pomen za življenje. Kak Mirko ali Danilo n. pr. je nemogoč, da bi bil dimnikar ali izdelovatelj sodavice ali kaj takega, prisojeno mu je gotovo kaj višjega. Nasproti kaka Muca ali Fifi more postati po mojem občutku le baletiza ali kvečjemu še soproga zelo mladega poročnika, medtem ko ji je kariera vseučiliške profesorice ali tudi le otroške vrtarice neizprosno zaprta. (Smeh, dame stikajo glave.) Moje ime Franc je čisto indiferentno; Franc je lahko vladar ali čevljar — pri Sodarju so imeli celo kozlička, ki je slišal na to ime. Moje ime torej ni, da bi zaslužílo posebno slavo. Vem tudi, da mi ga ti, prijatelj Anton, nič ne zaviđaš. Tudi ako slučajno ne bi bil zadovoljen s svojim lastnim patronom Antonom, zamenjati ga le ne bi hotel, kajne, z mojim, s Francem! So pač drugi možje še v sveti zgodovini, ki bi ti njihova imena bolj dišala kakor moj skromni Franc. N. pr. Noe, očak Noe, ta bi se ti prilegal: rad ga je pil in barko je tudi vozil! (Ploskanje, krohot in teptanje z nogami. Prijatelju Pečatu se zaleti kos klobase. Anton Rebula se joka od zadovoljnosti in me potem v znak priznanja vščipne v stegno.) S tega stališča moj god gotovo ni vreden vseh onih razglednic, pisma,

torte, šopka, govora in povrhu še tako obsežnega poljuba! Ali Anton Rebula ve, kaj dela! Gospoda moja, Anton Rebula je moj najboljši prijatelj, a hkrati je najbolj zvi-ta kanacija tega stoletja. (Hrupno, celo minuto trajajoče navdušeno pritrjevanje. Rebula se ganjen klanja.) Jaz ga poznam! — Gospoda moja, res je, da je v tretji šoli pre-pisoval moje latinske naloge, in sicer tako previdno in izbirčno, da je dobival vedno boljši red nego jaz. Ali če ga danes gledam veljavnega hišnega posestnika, mest-nega in rodbinskega očeta, srečnega soproga (Živio gos-pa!) in spoštovanega odbornika za Haderlapov spome-nik, se bridko kesam, zakaj nisem *jaz* prepisoval *njego-vih* latinskih nalog! (Krohot Rebule s spremljanjem me-šanega zbora.) Potem bi bil nemara danes tudi jaz po-sestnik hiše in soproge, mestni in rodbinski oče in od-bornik za onegav spomenik — tako pa sem suh uradnik X. razreda in še to ne bi bil, da se ni zame krepko zav-zel rajnki glavar pl. Tropfen, ker sem vsak večer do dveh z njim igral domino. Revež sem in revež bom in moj do-brosrčni prijatelj Rebula pri najboljši volji v resnici ne more ničesar, prav ničesar najti, na čemer bi mi mogel čestitati, razen mojega godu! (Rebula: Oho, oho!) Tako je! Prosim, kar povej, ali si mi že kdaj na čem drugem čestital kakor za god? No, vidiš! — Sicer pa, kar je, to je, kakor je tisti rekel, ki je po tiskovni pomoti postal baron. Boljši god kakor čisto nič in vesel moram biti pravza-

prav, da imam vsaj god. Sicer bi bilo moje življenje menda čisto brez vsebine in za človeštvo sploh brez pomena. God je pa vendarle nekaj in hvala Bogu, da ga imam! Vsak pač po svojih zmožnostih! — Iskreno sem torej hvaležen tebi, dični Rebula (dični Rebula si utrne solzo) in vam, milostiva (okrogla milostiva si utrne nasek v prepasnik), Bog vama povrni razglednice, šopek, torto, govor in tako obsežni poljub stotisočkrat, pa brez škode za zdravje — in tebi, častito omizje (častito omizje resno zre v svoje kozarce), da si se tako izpodbudno spominjalo moje skromne zasluge. Mislim, da se vam vsem ne morem na primemejši način izkazati hvaležnega, nego da vam resno in svečano obljubljam, da se hočem vsikdar z vso vnemo in z vso vztrajnostjo truditi, da bom tudi zanaprej vsako leto imel svoj god. In v to ime Bog in narod!«

Ta govor ni slab, zlasti še, če poznaš razmere. Tudi se bolje sliši, nego se bere. Pečat in njegov brat, ki se prav tako piše, bi nadvse rada izvedela, odkod ga imam. Pravil jima bom, seveda!

Razen prve napitnice na slavljenca govori jih Anton Rebula še štiri do šest drugih na čast in v spomin vsemu sorodstvu in svaštvu slavljenčevemu do šestega kolena: vse ima zabeležene, nobenega ne pozabi. Niti mojih štirih upokojenih in dveh aktivnih nevest ni prezrl! Obstaja pa star, nem dogovor, da je omizje zavezano poslušati

le prva dva govora, nadaljnje pa le, kdor sam hoče. Tako se ne zatira dobra volja in šele ob treh, štirih je godu konec.

Godovi povzročajo Antonu Rebuli neverjetno veliko posla. Sam mi je tožil, da ga že ne zmaguje več in da odloži zato mandat za občinski svet in odborniško mesto za Haderlapov spomenik. Le hišni posestnik, soprog in rodbinski oče za sedaj še ostane. Bog mu daj zdravje!

Koncert in gledališče

KONCERT KOCIAN

Zadnji Kocianov koncert v veliki dvorani hotela »Union« je žel v naših listih soglasno pohvalo. Žal, da se tej pohvali ne moremo pridružiti neomejeno. Naša časnikarska vest nas sili izjaviti, da s koncertom nismo bili v vsakem oziru zadovoljni, da smo bili deloma celo neprijetno dimjeni in ogorčeni. Naravnost ogorčeni! In le oziri na časnikarsko dostojnost nam branijo, da ne rabimo edino primerne besede: »Škandal!«

V glasbenem pogledu sicer nimamo ničesar ugovarjati koncertu. Kolikor smo mu mogli slediti v svoji razburjenosti, je res prav izvrstno dobro uspel.

Mojster Kocian je izborna klaviril, kar z obema rokama hkrati in — kar je posebno poudarjati — tudi z not. Takisto moramo pohvaliti njegovega tovariša, gospoda Veselskega, ki se je kaj umetno kretal po goslih. Po pravici ju je obsipalo navdušeno občinstvo z viharnim ploskom. Nič ne dvomimo, da kima obema umetnikoma še vrlo lepa bodočnost, ker je pričakovati, da bosta v svoji obrti še napredovala in da se zlasti tudi mladi gospod Veselsky še nauči svirati takisto z not kakor čislani gospod tovariš. Note so sicer težke, ali — cilj je vreden tru-

da! — Bili bi krivični, ako ne bi pohvalili tudi koncertnega sluge gospoda Torellija, ki je s prav briljantno tehniko odpiral in zapiral klavir, in pozabiti tudi ne smemo vrlega gospoda gasilca, ki je v svojem slikovitem kroju nad vse pričakovanje sigurno izpolnjeval svoj prostor na odru. Edinole jermen na čeladi je bil prekratek in mu ni segal do pod brade, ampak mu je silil v usta. Toda to je malenkost, ki ni znatno motila splošnega vtisa in se gotovo popravi do bodočega koncerta. — Takisto so bili gospod blagajnik, gospod tajnik, gospodje biljeterji in gospod prižigalec električnih luči vsi izborna razpoloženja in na svojih mestih in so vsak po svoje prispevali k lepemu uspehu večera, ki pomeni novo lovorjevo pero v zaslugah »Glasbene matice«! — Vsem naše iskreno priznanje: Le tako naprej!

Ali s tem je tudi naše hvale konec! *Pod vso kritiko je bila namreč garderoba!*

Garderoba je na nedopusten način potvorila celotni vtis sicer tako krasnega večera. Rahlo rečeno: za garderobo angažirano osebje ni niti najmanj kos svoji zadači!

Mi nismo osebni. Zato ne prerekamo, da so dame, ki jim je poverjena garderoba, morebiti čisto poštena bitja; morebiti so tudi lepe ali bi vsaj lahko bile; morebiti so večje kuhanju ali šivanju ali pestovanju ali drugim ženskim ročnim delom; morebiti imajo nevenljivih zaslug na področju molitve in jim je za oni svet že zagotovljen

zaklopni sedež prve vrste s pružico za pod noge, morebiti! Za v garderobo na tem svetu pa čisto gotovo niso!

Upravni odbor »Uniona« naj zameri ali ne: pri tem angažmaju ni imel srečne roke! Sicer pa — kdo ve, ali je sploh smel upravni odbor prosto izbirati po svojem preudarku in ali niso odločili drugi, ne tehtnejši, ampak silnejši oziri. To je tista žalostna slovenska rana, ki polagamo svoj prst vanjo! Kdo ve, ali se ni bilo treba ukloniti neodoljivi želji vplivnega prvaka, ki je potreboval sinekuro za svojo soprogo ali hčer, teto, nečakinjo ali tako zvano sestrično! Saj v našem do dna zastrupljenem javnem življenju pri nameščanju že dolgo več ne odločuje osebna sposobnost, ampak strankarstvo, niti strankarstvo ne, ampak terorizem majhne, samopašne klike, ki strahovladuje stranki.

Občinstvo pa se tare v garderobi, čaka in se razburja, in namesto da si napolni srce z najblažjim užitkom, si z jezo pokvari tek in spanje!

Tako je pri nas Slovencih! Žalostna nam majka!

Vsaj v zadevah umetnosti naj bi strankarstvo ne smelo imeti besede!

Po našem stvarnem mnenju bi se morala taka važna in odgovorna mesta vsekakor javno razpisati. Edino to bi bilo pravilno. Prosilke bi morale dokazati svojo usposobljenost ali z izpričevali ali pa z izpitom pred izbrano komisijo, ki naj bi upravni odbor povabil vanjo deželne-

ga glavarja kakor zastopnika dežele, ljubljanskega župana, predsednika društva za povzdigo prometa s tujci in uredništva vseh domačih listov, da ne bo kdo razžaljen. Morebiti bi privzeti kazalo tudi še gospo Češarkovo iz gledališke garderobe, ker je strokovnjakinja in je na svojem, rekli bi, konservatoriju za to stroko vzgojila že obilen zanesljiv naraščaj. Edinole na ta način se bo po našem mnenju dala dvigniti garderoba s sedanje stopnje očitnega bralnodruštvenega diletantizma na nivo koncertne višine!

Ne odjedamo nikomur kruha, ali sedanje razmere so nevzdržne!

Prvič: Kljuge na garderobnih stojalih izvečino niso opremljene s številkami. Po vrsti numerirane kljuge so pa neizogibno potrebna podlaga zanesljive garderobe. Brez numeriranih kljuk je red nemogoč, in če se vse v garderobi zaposlene dame postavijo na glavo! Ako jo imajo, — kajti delale so brez nje! Ako bi ena sprejemala oblačila in jih obešala, druga bi pa dajala listke in pobirala denar, bi šla stvar točno in hitro kakor v kinematografu. Sedaj se pa suče vsaka zase kakor muha v močniku in je druga drugi napoti! Uverili smo se, da je vsakikrat trajalo dve minuti, preden je katerakoli ondi poslujoča dama oddano ji oblačilo opremila s številko, ga obesila, dala lastniku garderobni litsek in prejela denar. In pri tem preprostem opravilu se je z oblačilom v

roki zasukala vsaj desetkrat okoli svoje osi! Kakor da ni garderoberka, ampak da je prišla plesat serpentine! Občinstvo čaka in se jezi, v dvorani že svirata Kocian in Veselsky, garderoberke pa plešejo serpentine! Žalostna nam majka! In vsak hip založe blok z garderobnimi listki, in kadar najdejo blok, se pa izgube bucike! Skratka: nesposobne so za ta posel v najsijajnejši meri! To trdimo na svojo časnikarsko vest!

Poldrugo uro je trajalo, preden smo prišli na vrsto! Plačali smo s kronico, a nazaj nam je dala namesto drobiža — par ženskih galoš! Konfuzija je slavila svoje triumfe!

O prizorih po koncertu rajši molčimo. Da ne tožimo zaradi zamenjanega nam dežnika, se ima garderoba zahvaliti zgolj naključju, da je nam izročeni dežnik kolikor toliko boljši kakor pravi, po nepotrebnem pa ne maramo biti sitni.

Kajti mi nismo sitni! Mi nismo nikdar in nikjer sitni! To si naj zapomni zlasti tista nevljudna gospodična ali gospa garderoberka z brkami pod nosom! Naj oprosti, ali drugače je ne vemo označiti. Enkrat za vselej si odločno prepovedujemo očitanje, da smo sitni! Skrb za red spada v našo časnikarsko dolžnost in ni sitnost! Tudi naša soproga, ki ni »ženska«, ampak dama, in sicer dama, ki se izvrstno razume na garderobo in se ne boji najstrožjega zadevnega izpita pred katerokoli komisijo,

ni sitna, prav nič sitna! Kritika pa je občinstvu menda vendar dovoljena! Mi nismo nič sitni! Pač pa je gospodična ali gospa, ki se je znala tako fino izraziti, rahlo rečeno — neotesana! To si naj zapomni!

ODPRTO PISMO SLAVNI GLEDALIŠKI INTENDANCI

Ker se pečajo sledeče moje skromne vrstice z gledališčem in je svet pač tak, zlasti v Ljubljani, prisiljen sem glede na svoje pošteno ime in na umljivo občutljivost svojih ljubljenih zaročenk, poudarjati, da za kulisami tega pisma ni iskati kakih kovarskih nagibov ali neplemenitih namenov! Zase ne hrepeni podpisani po nika-ki koristi niti koristki in zgolj za svojo osebo ne bi onzinil ne enega koraka, sedeč za to svojo samotno pisalno mizo, zlasti ne v navzočih skrajno težavnih okolišnih, ko so stene novih hiš tako pregrešno tanke in sem sirota zavezan poslušati sedajle že osemnajstič ganljivi refren:

*»Trgaj mi rožice,
delaj mi pušeljce,
če sem jaz fantič za te!«*

Osemnajstič ta refren in le ta refren, ki ga prepričano in vztrajno poje gorenja kuharica — (naj umre smrt krivčnika in krvave mačke naj liže na onem svetu!) —. poje

gorenja kuharica danes kakor vsak dan in tolče zraven bržole danes kakor vsak dan, kajti gostači nad menoj jedo na petek in svetek bržole, vsak dan bržole!

Ampak le iskreno rodoljubje in nesebično zanimanje za razvoj naše gledališke Talije mi sili pero v roko, da tem ne več nenavadnim potom položim dokaj slavni intendanci na domorodno srce vljudno, a hkrati nujno prošnjo oziroma poziv, naj se v svojem požrtvovalnem delovanju za prospeh našega gledališča v čim najpozornejši meri ozira tako rekoč na domače moči!

Brez ugovora je seveda priznati, da je slavna intendantca baš v tem oziru dokaj storila že . . .

dokaj storila že,

če sem jaz fantič za te . . .

Namreč . . . Kaj sem hotel reči . . .

O! . . .

Da bi ji hostne mravlje zlezele v goltanec, tej nesrečni batiranki kuhinjski! Ali ne bodo nikdar konca vzele te rožice, ti pušeljci in ta fantič za te! Vrag jo lastnoročno jahaj do vratu boso skozi koprive na Klek! . . . Koliko greha delam vsak dan v mislih in besedah zaradi te ženske in v nevarnost spravljam blagor svoje neumrjoče duše!

O! . . . O! . . .

Nervozen sem . . . že tri mesece, tri mesece pa še bom, pravi zdravniško izpričevalo . . . Naj slavna intendantca blagovoli to naklonjeno upoštevati!

. . . dokaj storila že, sem hotel reči, in si z zasluženim pospeševanjem domačih moči spletla nevenljiv lovorov venec tako rekoč! — Res!

Ali ni na primer s srečno roko angažirala novega suflerja rojaka, čigar zdravi, doneči organ, zlasti kadar je popolnoma disponiran, vzbuja najlepše nade. Za tisto svojo skromno gažo gotovo ne bi bil zavezan se tako napenjati, da ga je čuti noter v buffet! Ali živa vnema, sveti ogenj tli možu v prsih, to je! In le prav bi bilo, da se ga da dalje izobraziti v njegovi stroki na Dunaju ali pa v Pragi. In pa benefica mu gre!

Iz narodnogospodarskih ozirov je mimogrede omenjeno sploh zelo hvale vredno, da slavna intendantca prireja vsako leto benefice našim vrlim domačim močem oziroma njih upnikom! —

In pa tista dva srednja zoba po deset kron, ki ju je v povzdigo Talije dala intendantca vstaviti nadobudnemu gojencu Dramatične šole! Žal, mladenič ta ni bil hvalen in sveti ogenj mu ni tlel v prsih; ko je imel zoba, izneveril se je naši drami in je sedaj steber nemškega gledališča v Trbižu . . . Hanba!

Bridke izkušnje je imelo gledališko vodstvo v zahvalo za svoje rodoljubno stremljenje tudi s kozo, ki je par-

krat nastopila kot gost v »Desetem bratu«. Njen impresario, poljedelec s Posavja, je koj skraja zahteval za sleherni njen nastop igralnega honorarja 3 gld. beri šest kron. Naši prvi igralci ne dobe toliko! — Le rodoljubna požrtvovalnost je napotila tačas intendantco, da se je vdala tej pretirani zahtevi navzlic odločnemu protestu odbornika dr. Knofa, v čigar delokrog spadajo igralni honorarji in ki se je ponudil, da za šest kron on sam igra ono vlogo . . . Poljedelec s Posavja pa, kaj je on storil? Šel je in koj po drugi predstavi — spoznavši važnost svoje živali in da z njo stoji in pade četrto dejanje — podvojil svoje zahteve s smelo motivacijo, da v govoru stoječa koza po svojih nastopih ne da toliko mleka kakor sicer! S to čudno trditvijo je možak čisto navadno sumničil našo vrlo dramo, da se pri »Desetem bratu« med akti v temi kulis skrivaj okorišča s hasnovitim kozjim mlekom! Hanba! — Umevno, da je intendantca takoj razrušila pogodbo z imenovano kozo in dala igro z repertoarja, dokler ne vzgoji v lastni režiji druge sposobne reprezentantinke za navedeno vlogo.

Občinstvo se ne bo jokalo za njo! Siguren nastop je sicer imela, to je res, in degažirano igro; — ali silila je preveč v ospredje, na zopern način iskala kontakta z galerijo in z dijaki in tako brezokusno ekstemporirala, da se je dvakrat moral režiser zaradi nje zagovarjati pred cenzuro. O drugih njenih napakah rajši molčim,

ker ne maram povzročiti sitnosti uredništvu, kamor bi brez dvoma pridrvela tudi ta koza, da uprizori običajni škandal zaradi kritike!

Da, da, vsi imamo svoje težave . . .

Moja godba v batiranki nad menoj je imela četrto ure odmora za večerjo. Sedaj pa je že zopet sprožila svojo lajno in z okrepljeno silo nanovo pričela

trgati rožice,

delati pušeljce,

če sem jaz fantič za te!

O da bi ji vsemogočnost nebeška naklonila kugo v gobcu in na parkljih!

O! . . . O! . . . Grižo dobivam v ušesih in zgaga me dere po možganih! O! . . . Ako ne bi šlo za stvar . . .

Ali gre za stvar! Te težave . . . hočem reči, bridke izkušnje zaradi kože in tistih dveh zob ne smejo plašiti slavne intendance v njenem hvalevrednem stremljenju za pridobitev in vzgojo domačih moči, stremljenju, v katerem jo bomo mi, občinstvo, vsekakor podpirali.

Baš sedajle — čudno naključje — se ponuja ugodna prilika. Podpisanemu namreč po čudnem naključju ni neznana taka domača moč — ženska — tako rekoč mlada dama, pevka, ki bi se utegnila pridobiti na deske, ki pomenjajo slovensko Talijo!

Pretiranih zahtev pač ne bo stavljala, ker je bolj skromnega, čeprav zelo častivrednega stanu . . .

Da ima v govoru stoječa dama izredno zdrav, doneč in vztrajen glas, lahko podpisani iz lastnega prepričanja potrdi! Nekaj neverjetnega! — Po mojih mislih bi jo kazalo kar ena dve, nemudoma in brez daljšega premisleka angažirati! Bog, ako sprejme!

Seveda je začetnica! Ali to je skraja skoraj vsaka! Še bo že izobrazila! Trilčkov kajpada ne zna peti. Pa se ji pove in pokaže, da je treba s tresočim prstom pritiskati na goltanec, pa jih bo znala. če so se druge naučile, se bo ta tudi! Material pa ima, material . . . 93 kg! In če nastopi v lepem, čednem trikoju, vem, da bo imela uspeh!

Mlada dama sicer nekoliko škili, ampak le na eno oko, in mislim, če bi pred predstavo stopil režiser pred zastor in rekel: »Slavno občinstvo! Tako in tako — gospica I. I. nocoj nekoliko škili in prosi, da bi se to blagohotno upoštevalo,« — pa bi se blagohotno upoštevalo!

Da le ne poje škilasto! V tem pogledu pa ni pomisleka: tri ure lahko vkup prepeva mlada dama in ji glas ne pade niti za pol centimetra. Neverjetno!

In tudi drugače — njene forme — namreč oblike — hočem reči manire: fine! Vidi se, da je vajena boljših hiš! In če bi jo povabili na gledališko večerjo, vem, da ne bi nevljudno odklonila! Manire ima, manire!

Po mojih mislih je škoda za vsak trenutek, ki se odlaga njen angažma. Najumestneje bi bilo, če pride koj jutri po kosilu kak odbornik k meni, tak, ki se spozna na žen-

ske . . . Mlada dama namreč stanuje na isti cesti kakor jaz, ne daleč, tako rekoč v isti hiši. Pa jo daja poklicati iz stanovanja in sklenemo pogodbo! Tako bo najlepše! Slavni intendantci kar čestitam!

In čez kakih osem dni lahko nova zvezda že nastopi slavnostno na našem odru, morebiti v »Desetem bratu« hkrati z novo kozo in očara presenečeno občinstvo s svojo neverjetno ljubko pesmico:

*»Trgaj mi rožice,
delaj mi pušeljce,
če sem jaz fantič za te!«*

O! . . .

O! . . .

Če bi pa slavna intendantca nepričakovano vendarle odklonila angažma mlade domače umetnice, kar bi bilo zelo zelo obžalovati, naj mi vsekakor izvoli sporočiti ta svoj ukrep najkasneje do šestega prihodnjega meseca, da lahko še pravočasno odpovem svoje stanovanje in se preselim. Jaz sem sit, jaz sem sit teh rožic in pušeljcev in jih ne bom več poslušal. Nak, jaz že ne, jaz že ne, jaz že ne! Nisem jaz fantič zato!!

F. Žolna,

član »Dram. društva« in gled. abonent.

NOVI GLEDALIŠKI KRITIK

Ko se je vrnil glavni urednik Črtomir Pop s svojega nenadnega štirinajstdnevnega dopusta in se je zvečer zopet prikazal pri »Piščalki«, bil je s hrupom in smehom sprejet. On si je pa z zadovoljnim nasmehom pomel roki, potepljal je, kakor po navadi, krivečo se natakaričo po hrbtu ali kje, si naročil pivo in viržinko in potem rekel, da se je zdaj lahko smejati; da smo pa tičali v njegovi koži, bi se bili uverili, da to niso bile mačkine solze, kar ga je bilo tako hipoma prepodilo iz mesta. In razložil nam je vso stvar.

—Saj veste, je rekel, kake križe in težave imamo z gledališko kritiko. Noben kritik, ki ima količkaj časti v sebi, nam ne vztraja nad dva meseca. Zadnji se nam je bil skujal zaradi anonimnih pisem, ki jih je dobivala njegova nevesta in ki so ga dolžila ljubimske zveze z našo dično heroino. Naša dična heroina je pa notorično star, častitljiv karton iz dobe XII. dinastije, saj njeni rodni vnuki tudi že statirajo po odru. Kritiku torej ni bilo zameriti, da je bil užaljen! Ali nas je njegov odstop spravil v zadrego, ker se nam nikakor ni hotelo posrečiti, dobiti drugega kritika iz literarnih krogov, dasi smo obetali zlate gradove v obliki šestih vinarjev za vrsto. Kaj storiti? Kritiko smo morali imeti — rajši slabo kakor nobene! To je zahteval nivo našega lista! Odločiti smo se torej mo-

rali, da bomo odslej kar sami doma v delavnici klepali kritike.

—Žrebali smo torej v uredništvu, kdo da mora prevzeti ta posel, in — glej! — žreb je prav preudarno določil tovariša Kocmurja, tistega, ki je stalni referent o panoramah in torej tudi neke vrste kritik. No, naš »panoramar«, kakor mu pravimo, je lepo, brez ugovora prevzel novi, po usodi mu naklonjeni posel in priznati se mora, da njegove gledališke ocene pravzaprav niso bile tako slabe, ako se upošteva, da je mož zgolj doslužen brambovski narednik, ki ne loči violinskega ključa od hišnega in primadone ne od premiere! Glede »zanimivih« kulis in »slikovitih« prospektov je bil celo stvaren; v ostalem pa je znal tako spretno klobasati, da se mu ni moglo do živega! Ali ravno ponašal se tudi ni z njim naš list!

—Pa pride neko jutro v naše uredništvo mlad, suh in bled človek brez manšet in se ponudi naravnost za kritika! Hola! — Govoril je tajinstveno, tiho in plaho je upiral svoje oči v človeka.

—Povedal je, da se piše Valentin Čebela in da je »sotrudnik« v odvetniški pisarni dr. Stroja. Šefu je v začetku sezone umrl oče, zaradi česar je šef podaril svoj abonirani gledališki sedež njemu, Valentinu Čebeli. Zamudil ni nobene predstave: »Potovanje okoli sveta« je videl vseh desetkrat, bral je vestno vse kritike (bojazljivo je

omenil, da mu naše zadnje niso bile čisto jasne, kar se mu zdi zelo čudno . . .), stopil je v dotiko z gledališkimi krogi in kratko malo, sedaj misli, da bi bil zrel za gledališkega poročevalca!

—To je bilo vse prav lepo! Saj smo bili v resnici krvavo potrebni kritika! Ali človek, ki se nam ponuja za tak posel, je vendarle kolikor toliko sumljiv! Ali ni res? Rodili so se mi torej pomisleki in zato sem pripomnil, da ima gledališki kritik pri nas zelo težavno stališče . . .

—Mladi mož me je plašno pogledal, stisnil si mozolj na bradi, obrisal si prste ob hlače in potem tajinstveno izjavil, da se ničesar ne boji! Ampak gledaliških kritik se ne sme pisati s krampom, je rekel. Pravo obliko je treba poznati, ker oblika je jedro! Saj se da resnica tudi povedati, toda med vrsticami! In kjer je graja neizogibna, naj se osladi z izpodbudno hvalo! Slab igralec je še slabši, kadar je užaljen!

—To je pravzaprav res!

—Pa tudi o občinstvu je imel svoje nazore. Rekel je, da smatra občinstvo za tako važen faktor gledališča kakor igralca. Ne le zaradi dohodkov, ampak sploh! Opazoval je in se prepričal, da je šlo za uspeh nekaterih predstav več zahvale občinstvu nego igralcem. To so kaj čudne stvari, ki jih kritika do sedaj še ni upoštevala . . .

—Možic brez manšet me je pričel zanimati. Prašal sem ga zastran opere, ali ima tudi o operi kaj pojma.

—S sramežljivim nasmehom je povetil oči, omel si nos in priznal, da je opera težavnejša od drame. Zlasti zaradi mnogih tujih izrazov, na primer intonirati, distonirati, dirigirati, disponirati . . . Vsak izraz pomeni nekaj drugega! Ampak on, Valentin Čebela, se nič ne boji, ker ima svoj sedež v prvi vrsti tik za kapelnikom. To je velikanske vrednosti, je rekel! Na primer! Če kapelnik kar enakomerno tjavdan taktira in zraven bere časopis, potem je vse dobro; kadar pa prične skomigati z levo ramo in si popravlja ovratnik, takrat se že nekaj ne uje. Če potolče s paličico po pultu, je zbor tisti, ki kazi; ako se prime za uho, pomeni to, da tisti solist distonira, precej močno distonira! — če pa zatepta z ного, vzklikne »sakra hudič!« in ljuto pogleda kakega vojaka-godca v orkestru, potem, potem — pa ni tisti vojak-godec čisto nič kriv! To so kaj čudne stvari, ki jih je treba vedeti! Vojaška godba ima namreč tako pogodbo z gledališkim ravnateljstvom, da ni nikdar kriva! Pa tega tisti, ki niso muzikalični, ne razumejo! Le v notah so napake! Včasih je čuda veliko napak v notah in je kapelnik zavezan ves večer kar zdržema poteptavati in preklinjati hudiča! — Poleg kapelnika je važen tudi še kontrabasist; rdeč nos ima, in kadar on zmaje z glavo, je opera zažena in pokopana . . .

—Govoril sem resnico, ko sem svojemu plahemu posetniku izjavil, da tako muzikaličen mož, kakor je on, še ni prestopil praga našega uredništva!

—Pohvala mu je storila dobro in nekoliko pogumnejše je povedal, da se tista knjiga, ki jo ima kapelnik pred seboj na pultu, imenuje partitura. S svojega sedeža vidi on, Valentin Čebela, dobro v partituro in se je že marsikaj naučil iz nje. Tako na primer, da se glasbeni komad, ki ga poje v tretjem aktu »Hugenotov« tistih pet oseb, imenuje »sektet«! Tega ne ve vsakdo! — In ako se človek polagoma privadi notam, lahko že naprej ugane, kje bo tenorist prevrnil — kar je zelo zanimivo!

—Ko sem mu izrazil svoje priznanje, da se je povzpел do tako samostojnega in temeljitega opazovanja, se je prav prisrčno zasmel, toda le za hip, potem mi je pa zaupal, da so nekateri ljudje osli. Na sedežu tik njega, za kapelnikom, sedi mlad doktor, ki pošilja altistki vedno šopke, ker misli, da njemu veljajo njeni pogledi! Magarac! Altistka lovi z očmi zgolj kapelnikovo paličico in niti ne vidi doktorja! Haha!

—Mladi mož mi je bil v veliko veselje. Toda mudilo se mi je. Pozval sem ga torej, naj napiše kritiko za poizkušnjo — preberemo jo — potem bomo pa videli itd., itd.

—Mladi mož je, oprezno stopajoč na prste, zapustil naše uredništvo. — No, in dva dni pozneje ste pa čitali

tisto slavno kritiko! Gledališke kritike spadajo v pristojnost urednika za dnevne vesti, to je v pristojnost »panoramarja«; ta je pa iz zlobnosti ali iz neumnosti, oboje je mogoče, stvar sprejel v list, kakršna je bila. Kanaliija!

Črtomir se je prevzet od spominov, smejal, da so mu solze tekle, omizje pa mu je pomagalo.

—Imenitno jo je skoval ta nesrečni Čebela! Tolikokrat sem jo prebral, da jo znam na pamet: »Sinoči se je prvičkrat na našem odru uprizorila češka gluma ‚Klofuta‘. Lokalni kolorit češki so igralci izvrstno pogodili v izgovoru. V igri je mnogo dovtipov, od katerih je pa — žal — dober del umljiv le izprašanim babicam . . . Najbolj je ugajal dovtip o tašči v tretjem prizoru drugega dejanja; ako ga gosp. avtor primerno predela in opili, se lahko ta dovtip stalno vzdrži na repertoarju . . . Všeč je bil občinstvu menda tudi dolgi premor med drugim in tretjim dejanjem, ker mu je ploskalo, zaradi česar se je odmor takoj ponovil . . . Gosp. A. je briljiral v vlogi kmetskega bebca; vedno smo trdili, da je iz vrsten za vloge, ki ne presegajo njegovega duševnega nivoja . . .«

Črtomir je moral prekiniti svoje poročilo, da se je po legel smeh.

—To je imenoval plašni Čebela »kritikovati med vrsticami« in »oslajati grajo«! Tak hinavec! Ta Čebela je bil sršen v ponižni obliki pikapolonice. — Pa kako je šlo naprej? »Gospica B. je očarala sinoči vse občinstvo s svo-

jim novim zobovjem. Čestitamo iskreno! Za naivne vloge je sicer nekoliko preobilna, ali upati je, da se tega do prihodnjič odvadi. . . Mučno vrzel v začetnem dialogu drugega dejanja, nastalo zaradi nesporazumljenja igralcev s šepetalko, je prav srečno izpolnila živahna konverzacija v tretji loži na desni, sukajoča se okoli klobuka dražestne gospe dr. Strojave, ki je doživel sinoči svojo premiero in je nadvse častno uspel. Ob koncu dejanja se je prišel zahvalit ploskajočemu občinstvu tudi naš vrli ljubimec C., nemara namesto zadržane šepetalke. . . Sodeloval je v igri ves slavni zoperni bor in je nam pohvalno omeniti gospoda v desni proscenijski loži, ki je s svojim lepo donečim basom vrlo podprl finale zadnjega dejanja. Pohvaliti pa moramo izmed občinstva tudi še g. inženirja Jelovška, nadporočnika Pečata in odvetniškega uradnika Kocina, ki so s svojim prisrčnim, nalezljivim smehom pripomogli igri do uspeha. Splošna želja je, da se igra zopet ponovi o kakih praznikih, najbolje o binkoštih!«

—Imenitna kritika! Najboljša, kar smo jih imeli! Seveda se mi ni bilo niti sanjalo o nji! Ob četrti uri izide naš list. Izvedel sem o nji šele ob peti uri v kavarni, ko so me smejoči se gostje opozorili nanjo. Ob pol šestih mi je policijski komisar namignil, da koraka pred kavarno, grozečega obličja in opremljen s solidno gorjačo, igralec A., virtuozi za idiotske vloge. Ker ne ljubim hrupnih

prizorov, sem se odstranil čez dvorišče, šel večerjat iz mesta v okolico in se vrnil domov ob deseti uri.

—Ob pol eni uri me je zbudila mačja serenada opernega zbora ali, kakor se je bil zmotil navihani Čebela, »zopernega bora«, sosedu pa so bile pobite šipe, revež ni vedel, zakaj. Jaz sem pa vedel, da zato, ker se je »zoperni bor«, netočen kakor vedno, zmotil v oknih! Iz previdnosti sem nadaljeval spanje pod posteljo. Šele ko se je zdanilo, sem si upal nazaj na svoje običajno ležišče, zaradi česar sem zaspal uradno uro in me je zbudila postrežnica s pismom, ki ga je prinesel tiskarski vajenec iz uredništva. V pismu je stalo, da me nestrpno čaka toliko gledaliških interesentov, da je najbolje, ako ne pridem. Pa sem se kar odpeljal na sončni jug in si pismeno izposloval štirinajstdnevni dopust do konca sezone.

—Šele zdaj, vrnivši se, sem izvedel, kak semenj je bil. Stavci so prekinili delo, da so šli iz uredništva metat igralce obojega spola. Tudi občinstvo se je razkoračilo in trije, štirje so opustili svoje lože oziroma sedeže. In cel kup pisem me je sedaj pričakoval, večinoma brez podin pravopisa. Malo sem se jezil, smejal pa veliko! Le za B.-ta mi je žal, za tistega, ki se je prišel namesto zadržane šepetalke zahvalit. Mož mi je bil poprej zelo naklonjen: po širikrat na leto mi je čestital za god; moje ne-literarno ime je namreč Janez; ker pa ni vedel, kateri Janez je moj patron, čestital mi je zaradi večje gotovosti

ob godovih vsakega svetnika tega imena. Seveda sem se mu primerno revanžiral, voščeč mu po trikrat novo leto: v začetku sezone, ob koncu leta in o veliki noči. Bil je najvljudnejši Jugoslovan tostran Sotle! Tudi on mi je odpovedal prijateljstvo! Sedaj sem mu zrak, in sicer slab zrak, kajti vstran obrne nos, kadar me sreča! Upam pa, da bo zob časa zacelil tudi to rano!

»Kaj pa Valentin Čebela?« smo vprašali.

—Imenitna pridobitev za naš list. Na gledališče ga seveda ne moremo več puščati, pač pa smo ga vpregli v članke in notice o domači politiki. Baje smo doslej pisali v preostrem tonu! Morebiti se posreči njegovemu obzirnemu in diplomatski previdnemu peresu ublažiti nasprotja v domačih taborih.

Hudomušno se je nasmehnil.

»Ali pa razume sploh kaj o politiki?« smo poizvedovali.

—E — je mahnil Črtomir, smejoč se, z roko — toliko že, kolikor naš »panoramar« o gledališču!

LITERARNI VEČER

Gioconda. Drama s preveč dejanji in premalo dejanja . . . Spisal D'Annunzio.

Dušeča mora veje z odra, neslišno širi svoja baržunasta krila nad redko sejanim občinstvom. Enakomerno

prše otožno parfimirane besede, uho jih čuje, do srca ne segajo, zakaj papirnate so . . . Ali bo dolgo trajalo? . . .

. . . Za hip vzbudi pozornost Danilo, ko viharo objame Taborsko in jo, prijemši za glavo, poljubi . . . Morebiti bi ji rada razmršila skrbno zgrajeno frizuro . . . Kdo ve! Umetnice so od vraga in Taborska je nevarna konkurentka . . .

Potem zopet truden mir . . .

Črne pogrebne rokavice, ki se jih Nučič cel večer ne znebi z rok, učinkujejo hipnotizujoče na onemoglo občinstvo. Težke veke se zapirajo . . . tišina zavladuje kakor v zakletem gradu . . . le počasno, redko dihanje se čuje.

Iz ozadja se širi mrtvaški duh: nekomu se pote noge . . .

. . . Le malo še in omotica objame parter in lože . . . Kajti galerija je prazna . . .

!!! V tem kritičnem trenutku se gospici v tej in tej loži, angelu z rdečimi lici in z rdečim klobukom, naglas kolčne in — nevarni čar je strtl! Občinstvo se zdrami, lahen nasmeh spreleti gledališče in sto hvaležnih oči se obrne v ložo . . .

V svoji loži v ozadju dela pokoro dr. I. Zelo je nesrečen in sili domov. A njegovi soprogi ravno danes ugaja v gledališču; nov klobuk ima, umotvor, vreden pozornosti, ki jo zbuja. Dr. I. se zmuzne v buffet, ondi najde

somišljenike. Potoži jim: »Tistih dveh dolgih reklamnih člankov v »Slovenskem narodu« nisem čital. Ampak ko sem ju videl, takoj se mi je stvar zdela sumljiva in sem sklenil, da ne grem gledat igre, ki ji je treba toliko priprege! Pa me je žena pregovorila!! Joj meni, zakaj nisem ravnal po lastnem preudarku!«

Dali so mu konjaka, a ko se je pomiril, so vrgli pohleven mavšelj.

*

Njegovi soprogi pa je zelo ugajalo v gledališču. Tudi Ana Poč, ki ni imela novega klobuka, je bila zadovoljna z igro, zato ker se nič ne strelja v nji. In intendant in njegova dosti boljša polovica sta bila celo navdušena! Toda med ljudi nista šla ta večer . . .

*

Zgoraj za zastorom je dvigal igralec Boleška pesti in klicali »prokletstvo« nad ljubljansko občinstvo, ker je premalo ploskalo Noskovi . . .

*

Domov grede me je vprašal interesantno obriti suplent B., zakaj sta se pravzaprav pričkali ženski v tretjem dejanju in zakaj so odrezali Settali roke . . . Tačas mi je ujelo uho tudi ogorčeno kritiko dolgega zmrzujočega

gimnazijca brez zimske suknje, ki je z zobmi šklefetajoč razkladal tovarišu, da Cankar tudi ne piše slabše . . .

Došla sva večno mlado gospo Ružo; logike je pogrešala v igri: »Če je mož ne ljubi, zakaj si še ona ne poišče drugega, ne? Manjka se moških! Ne?«

*

Bednarik se piše mož, ki raznaša gledališke liste in pobira naročnino za sedeže. Ko je prišel k meni po denar, sem poizkusil izvedeti še njegovo mnenje. Bil je zelo rezerviran, kakor da je prisegel uradno tajnost. Povedal je, kaj ga najbolj boli: kamor koli pride ali z listom ali po denar, povsod *njega* prijemajo zaradi repertoarja! »Oprostite, gospoda, jaz ne morem nič zato! — Da, pravijo, samo stokanje imate letos na odru, kdo bo pa hodil gledat to stokanje! Stokanja imam dovolj *doma*, grem rajši zvečer v gostilno, kakor da bi moral še v gledališču poslušati stokanje!«

Tako pravijo ljudje. — Svojega lastnega mnenja mi nikakor ni hotel razodeti. Prav je imel! Bilo bi zoper disciplino!

Moja zadeva z Ano Poč

(V OBRAMBO)

Da sem gospodom pri »meščanski stranki« trn v peti, ki ga bi najrajši v žlici vode utopili, vem in niti ne zahtevam božanja z rokavicami, ki jih itak nimajo. Nasprotno! Če jim do popolne sreče v tej dolini solz ne nedostaje nič drugega, nego da mi zabrusijo v zobe, recimo kako »podrto peč« — na mojo črnovojniško čast! — naj jo zabrusijo; — ne bom zinil in tudi popravljal je ne bom ne s §19. ne s katerim drugim za popravilo omenjene podrtije porabnim paragrafom.

Ali pa, ako jim drago, naj mi očitajo pijanost, tiho-tapstvo, brljavost, plešo, poganstvo, trebuh in da pri preferansi umazano igram (kar pa ni res) — ne bom se ganil!

Dokler se le meje dostojnosti ne prekoračijo!

Baš te meje dostojnosti pa je brezobzirno prekoračila »meščanska stranka«, objavljajoča v svojem organu senzacionalno vest, da sem jaz, Jakob Lazar, »s sladki-mi lažmi zapletel v svoje razuzdane mreže pomilovanja vredno gospico A. P. iz veleodlične rodbine v K., pobegnil z njo v Bosno, ondi pa jo v samotni pokrajini slikovite Karaule gore zavrato zapustil, da je reva prišla v

roke krvoločni roparski četi, ki jo je menda na meh odrla in v rižoti pojedla.«

To se mi očita! — Očitajo se mi taki zločini, da me niti najmlajši kazenski zagovornik brez takojšnjega predujma treh sto kron niti pogledal ne bi!

Vprašam, ali sem zavezan tudi to, v analih naše notranje politične borbe nezaslišano natolcevanje mimo pretrpeti? — Ne, jaz nisem zavezan tudi tega v analih naše notranje politične borbe nezaslišanega natolcevanju mirno pretrpeti, nego prisiljen sem, naha-jajoč se v obupnem stanju skrajnega silobrana za napa-deno svojo čast in poštenje, brez slehernega ozira na osebe, reči in razmere javno razodeti tako prave vzroke sovraštva one stranke zoper mene kakor tudi resnico o moji zadevi z gospico A. P.

In javnost naj sodi!

Kolovodja »meščanske stranke« dr. Tarča je prišel nekega večera v začetku lanske jeseni v našo družbo k »Domačemu zajcu«. Bil je tako ljubezniv, da se je kar cedilo, in v teku živahne zabave je obljubil iz lastnega nagiba, da nam pošlje prihodnji mesec sulca, »takega sulca, da bo sam zalegel vsem za celo večerjo«. Dobro, sulca sicer nisem še nikoli videl ali celo jedel, a iz vznosi-tega glasu obljube sem posnel, da se nam obeta posebno odlično presenečenje. Vljudno smo sprejeli prijazno obljubo.

Prišel je še enkrat, dvakrat v našo družbo in vsakikrat s preroško zamaknjenim obrazom omenil tistega sulca.

Potem pa preteče en mesec, pretečeta dva — a ni bilo videti niti sulca niti njegovega preroka.

Slednjič — dva tedna po volitvah — prikaže se zopet v naši družbi, ne sulec, ampak doktor. Povedal je, da je bil včeraj že trinajsti dan, kar je moral zdržema slaviti volilno zmago pri »Šantovi žabi«, da ga je pa to slavlje privedlo že tik do delirija in da narod ne more več zahtevati od njega; zaželel si je slednjič pametne družbe in zato prišel k nam.

To je bilo zelo laskavo; — vendar se mi je videlo potrebno v teku razgovora rahlo omeniti izvestnega sulca — in da ga še nismo prejeli.

Ta predmet mu očitno ni dišal in hotel se nam je izmuzniti s cenenim dovtipom, da sulca morebiti zavoljo tega še nismo prejeli, ker ga nam še ni poslal.

Zagrabil sem za to besedo in stavil sem naravnost interpelacijo, zakaj ga ni poslal.

Pričel se je malomarno opravičevati, da se ni nobeden ujel, — da jim je sicer nastavil, da pa je prišla velika voda, ki je pobrala vse tiste zanke in limanice in vabnike ali vrag vedi kakega hudiča, ki se sulcem nastavlja.

Prazen izgovor! Tako neumen vendar ni nikdo — niti dr. Tarča ne, da bi nastavljal sulcem na takih krajih, koder pride lahko voda zraven!

Pogrelo me je in povedal sem mu, da nam ni prav nič za njegovega sulca; z eno besedico namignemo krčmarju, pa nam preskrbi v štiriindvajsetih urah lepih, pitanih sulcev, če hočemo poln kurnik. A tu gre za disciplino v stranki! »Mislim,« sem rekel, »da smem pač v imenu cele družbe najodločneje zavrniti vašo prozorno in tako cinično domnevo, da je volivce lažje loviti nego sulce. — Sulec je bil obljubljen! Dobro! Sulec je bil torej na programu ,meščanske stranke', — to se ne da utajiti. Če pa ,meščanska stranka' ne kani izpolnjevati svojega programa, revidirali bomo nekoliko ta njen program, hkrati pa tudi glave okoli tega programa!«

To ga je razjezilo; izpil je, plačal in šel.

Jaz pa sem se dal drugi dan obriti in ostriči, kupil si nov klobuk in storil svoje korake k odličnim možem, ki so na vrsti in tudi zaslužijo, da slednjič že postanejo prvaki itd., itd., in osnovala se je nova stranka, kar je itak vsem znano. Poudarjam le, da pri nadaljnjem razvoju razpora nisem bil več udeležen. In zavoljo tega tako sovraštvo, da se mi podtika naravnost smrt gospice A. P., to je tiste Ane Poč, ki jo je videti zdravo in polno življenja vsak večer od pol sedme do osme ure na Glavnem trgu, vznemirjajočo s svojimi rdečimi lici, črnimi očmi in nafrfranimi lasmi vesoljno srednješolsko dijaštvo!

Podpisani je dosegel častitljivo starost osem in trideset let in lahko se mu sme brez prisege verjeti, da se ne

peha več za krasnim spolom in tako zvano ljubeznijo; saj posebno sijajnih uspehov menda itak ne bi mogel pričakovati, prvič, ker je, kakor trdi ves svet, izvzemši njegovo mater, izdatno grd, drugič, ker se v damski družbi baje ne zna dovolj prikupljivo vesti in se mu je že ob raznih prilikah namignilo, naj si omisli novega »Kniggeja«, češ da v stari izdaji, iz katere menda zajema pravila svojemu vedenju v družbi, gotovo kar mrgoli zelo neljubih tiskovnih pogreškov, kateri namigi so pa zelo neumestni, ker je domneva, da poseduje podpisane sploh kakega »Kniggeja«, docela neutemeljena.

Oženiti se tudi ne namerava, deloma iz prejšnjih razlogov, tretjič pa, ker mu ne gre v glavo, zakaj dobi za vsako uro, ki jo kupi, in za vsak bicikelj vsaj enoletno garancijo, ženo pa naj bi vzel na dobro vero in jo moral obdržati, makar da je ob njeni nabavi nad polovico oškodovan. Podpisanec je že marsikaj pil, tinte pa še ne!

Toda poudarjati sem hotel zgolj, da nimam niti nagnjenja niti sposobnosti za vlogo Don Juana. Gospica Ana Poč — pa brez zamere — tudi nima tistih izrednih lastnosti duha ali telesa, ki bi mogle resno omajati moje razpoloženje do ženstva. Ana Poč je taka, kakršne so druge ženske — kvečjemu da ima, jaz ne vem, za par milimetrov večjo glavo, kar je pa, rad priznavam, nika-kor ne kazi. Nasprotno! Kaj da ima znotraj v tej glavi, je seveda drugo vprašanje; — če bi bil količkaj hudoben, bi

ji lahko svetoval, naj se z njo nikar ne suče preblizu ognja . . .

Seznanil sem se z njo čisto slučajno na koncertu. Sedela je poleg mene in me, oprezno me premotrivši od pet do glave, vprašala, kje in kdaj se bo prikazala »divja žena«; godba je namreč baš svirala Dvořákovsko skladbo tega imena. Moje pojasnilo, da je v nocojšnjem koncertu ne bo videti, jo je razočaralo in po končanem komadu je dala duška svoji slabi volji z opazko, da sploh ta godba . . . in tudi ta kapelnik . . . zakaj kaže hrbet tako odlični gospodi, ki posluša, in da se ji zdi, da je v Kamniku to vse bolj tako . . .

Celih stavkov menda ni posebno ljubila in njen predolgi jeziček se ji je pri sikavcih zadeval ob zobke. Bila je zelo živahna in podobna »dakeljnu« mojega prijatelja Kostiča.

Na poti proti domu se mi je brez ceremonij pridružila; — ona stanuje v Rebri, jaz pa v Florjanskih ulicah; vso pot je migala z jezikom in pravila o teti, ki ima v Kamniku štacuno, o čudnih oblekah in frizurah dam pri koncertu, potem, da imam jaz tako znan obraz in da sem podoben, ne vem, ali rajnkemu njenemu očetu ali rajnki materi — in še petnajst drugih zabavnih reči. No, spanja mi ni motila, in ko me je zjutraj zbudilo bingljanje in brenčanje tramvaja, je bila že pozabljena.

Pa mi jo prinese opoldne, iz pisarne idočemu po Starem trgu, sam vrag naproti, zroč me z velikimi svojimi očmi tako zaupljivo, da sem se nehote ustavil, očetovsko ji pokimal z glavo in jo dobrohotno pač vprašal, kako je kaj spala po koncertu in če se ji je kaj lepega sanjčkalo. Kaj bolj nedolžnega in praznega je pač nisem mogel vprašati — ne? Dakelj štev. 2 pa je zardel noter v lase, mi pogledal z nekakim svetim strahom v oči, rekel, da sploh . . . in da doma kosilo . . . in da pride zvečer ob petih v drevored, se zasukal in urno odstopical.

V drevored pa zahajam pozimi redno vsak večer, sicer ne ob petih, pač pa po pisarniških urah ob šestih, ker ondi ni gneče in se mi ni bati, da stopim kaki dami na krilo ali se spotaknem ob kako častniško sabljo, kar se mi včasih pripeti.

Ta sprehod sem si privoščil, nič hudega sluteč, tudi oni večer ob svoji običajni uri in že sem se bil, dospevši do parka, obrnil in se vračal proti železniškemu tiru, kar prisopiha — seveda naravnost proti meni — ona šaljiva prikazen, mi poda roko, kakor da sva bog ve kako stara znanca, me vpraša, če že dolgo čakam nanjo (jaz sploh nisem čakal nanjo — nasprotno!) in pove, da se je spomnila, da v pisarni . . . in sploh . . . in zato je šla šele ob šestih z doma.

Ob količkaj gorkejšem vremenu bi bil skočil iz kože! Njej pa se je videl ves položaj popolnoma pravilen, kakor da sploh drugačen ne bi mogel biti.

Stopicala je poleg mene, skušala ubrati z menoj enak korak, včasih pa se obrnila s celim obrazom proti meni, stisnila ustnici in mi za par hipov nepremično pogledala v oči, kakor da hoče na dnu moje duše brati najtajnejše moje misli.

Zakaj da sem jo danes opoldne vprašal po njenih sanjah?

Moj odgovor, da niso bili za tem vprašanjem prav nikaki tajni nameni skriti, ji ni ugajal.

Dolg, resen, nezaupljiv pogled — skozi ustnici pa je pokukal jeziček. Potem kratek molk.

Promenada se je nadaljevala. Živahni moji spremljevalki se je kmalu zopet razvozlal jezik, trudni moji možgani so se pa vdali apatičnemu ždenju, ki ga ni čebljanje ob moji strani, enakomerno kakor dež, prav nič motilo.

. . . Pravila je, da se dopoldne uči kuhati, popoldne pa hodi »k š'vanju«.

Razmišljen sem omenil, da je to prav lepo — naj le pridno hodi h kuševanju — vse je dobro, kar se človek nauči v mladosti.

Umolknila je, pogledala me po strani in se za korak oddaljila od mene.

Vzdramim se in rečem, da nisem dobro razumel njenih zadnjih besed.

K »ši-va-nju« da hodi, ponovila je z razburjenim glasom pretirano razločno, saj zato jo je teta v Ljubljano . . . sedaj se uči šivati belo, čez osem dni pa prične s pisanim in tega si ne bi bila mislila od mene . . . in sploh . . . naj le teto vprašam, z moškimi ni ona nikdar nič . . .

Tresoči se njen glasek je napovedoval bližajoče se solze.

V drevoredu ni bilo videti duše. Bližnja električna žarnica je svetila tako klavrno kakor tleči konček vlažne viržinke — mojega srca se je polotila nekaka neznana milina — prevzelo me je sentimentalno sočutje s tem neumnim otrokom na moji desni strani — dotaknil sem se rahlo s prsti svoje desnice njenega vratu, hoteč prisloniti njeno glavico na svoje prsi in ji pritisniti pomirljiv očetovski poljub na nedolžno čelo, — ali ne zasučeta spak malo svojo glavo tako, da se nenadoma znajdejo moje ustnice ji pod noskom na njenih in je brez moje krivde izgubil poljub devetdeset odstotkov očetovskega značaja ter se mi je isti hip rodila misel, da bi bilo res odveč, če bi se ta »otrok« še hodil učit »kuševanja«.

Mešanih občutkov poln sem stopal nem poleg nje, ki je vzdihnila »Jakob!« — vrag vedi, kje je izvohala moje ime — in se tesno oklenila moje roke. Pričela me je se-

veda tikati, in rekla, da je sedaj vsa . . . in da mi hoče zaupati, kaj se ji je sinoči sanjalo.

Prikazal se ji je sv. Tomaž v vsi gloriji, kakršen stoji v kapelici poleg tetine hiše, jo blagoslovil in ji obljubil, da bo srečna z menoj, naj le njemu, sv. Tomažu, zaupa, — hkrati pa se bridko pritožil, da mu že tri tedne, odkar je ona odšla v Ljubljano, ne brli več lučca, ker mu živa duša v naprednem Kamniku ne privošči olja v njegovo svetilko.

To se ji je sanjalo. Pisala je seveda takoj zjutraj navsezgodaj (menda se je bala, da se sv. Tomaž ne skesa) teti zavoljo velike slatinske steklenice lanenega olja za sv. Tomaža in — sedaj sem bil menda že zaaran!

Pričelo se mi je zelo muditi v mesto.

Po poti pa sem še izvedel, da so Ani Poč — tako je bilo ime »nedolžnemu otroku« — natanko znane moje rodbinske in imovinske razmere, da ve moj poklic, koliko imam plače na mesec, kam zahajam v krčmo in — da sem na dobrem glasu v Ljubljani.

Žalibog, sem si mislil.

Tako sem se nalezal Ane Poč.

Ne pišem mehkužne povesti za lahkomiselne ljudi, ali moral sem biti obširen, da se spozna prava mera moje krivde.

Ane Poč se nisem mogel več iznebiti; držala se me je kakor klop. Poudarjala je rada svojo brezmejno srečo, da

sme ljubiti tako »značajnega« moža kakor mene. »Značajnega« imenujejo ženske namreč tistega, ki »osreči« svojega dekleta, to se pravi, da ga po rimskokatoliškem obredu poroči. Druge vsebine pojem »značajnosti« za ženske sploh nima!

Prestajal sem neizrečene muke.

Spanje se me je ogibalo in spominjam se, da sem takas v teku dveh strašnih noči iznašel pet popolnoma izvirnih, grozovitih kletvic, ki se je vsaka pričenjala z vsaj dvajsetštevilčnim brojem . . .

Reči pa nisem smel niti najmanjše besedice. Na enem najinih prisiljenih večernih izprehodov sem s šaljivim glasom namigaval, da sem že prestar za ženitev, pa je krčevito zaihtela, izpustila mojo roko in bila pripravljena se takoj vreči na železniški tir in ondi čakati, da je kdo pravočasno dvigne in s tira spravi.

Preveril sem se, da brez hrupnega škandala ne bo moč končati najinega »nežnega razmerja«.

Neznansko posla ji je prizadevala tudi ureditev najine bodočnosti, v kateri sta dekoracijski divan in umivalna miza z velikim zrcalom — »tramo«, je rekla — igrala odlično vlogo. Sestavila je tudi natančen mesečni proračun o dohodkih in izdatkih, za smotke mi odkazala cele tri krone in odredila, da bova vsako nedeljo večerjela izven doma, n. pr. pri »Domačem zajcu« v krogu mojih prijateljev. Moral sem se zasmejati. »V krogu

mojih pnjateljjev!« — naj jih koklja brčne — ki so pričeli zadnji čas, posebno oženjeni, take nedostojne dovtippe zbijati, da je zunaj pred durmi vedno življenja nevarna gneča prisluškujočih natakatic.

Oporekal pa nisem. Saj je bilo vendar vse skupaj izključeno! Zakaj da bi baš jaz moral vzeti Ano Poč?!

Na tisoče je mladih mož, ki so za to in imajo čas in vse; naj bodo ti značajni in jo osrečijo! Kaj sem pa storil tako hudega, da bi moral baš jaz sirota pobrati vse nadležne babnice celega sveta! Posebno pa Ano Poč, ki bi se zakon z njo končal najkasneje v treh dneh vsaj z ubojem! Saj so naši preiskovalni sodniki itak že preobloženi z delom!

Ani Poč se je zazdelo, da jo moram enkrat s seboj vzeti v gledališče ali na koncert ali na ples, ker ona . . . in sploh tudi teta . . . skratka pokazati se je hotela ljudem v moji družbi. Kako pa! In pri vsakem sikavcu se ji je jezik zadel ob zobe! Da ji ga vsaj za nekaj časa zavežem. sem jo vedel v panoramo; — bilo je to v soboto okoli petih, ko je najmanj občinstva.

Sedla sva v najtemnejši kot, in ko sem jo podučil, kako naj gleda, posvetila je hitro vso svojo pozornost slikovitim bosenskim pokrajinam, ki so se vrstile mimo začudenih njenih oči.

Bil sem zelo slabe volje. Razvedriti me ni mogel niti pogled na Mostar z jugozahodne strani niti oni s se-

verovzgodne s pogledom na gorovje niti bodreča navzočnost mladega sodobnika na moji desni strani, na čigar nosne sluznice je bilo menda vlažno vreme zadnjih dni zelo neugodno vplivalo, tako da je le z zelo energičnim, pri vsaki sliki dvakrat se ponavljajočim, precej hrupnim poteganjem sape navzgor mogel za silo preprečiti, da mu nos ni delal neprostovoljne konkurence bogaboječi zadrugi svečarjev. Zelo točno in enakomerno: pri vsaki sliki dvakrat!

Pričela me je skeleti koža. Ali sem zato prišel v panoramo? Ob taki godbi je vendar vsaka iluzija nemogoča! — Jaz mislim, da bi panoramsko podjetje, ki na lepakih poziva kadilce, naj odlože smotke, moralo izdati sličen poziv tudi na take mlade sodobnike. Naj tudi odlože — potem šele prisedejo!

Saj je res!

Imel sem dovolj; tiho sem zapustil panoramo, namenjen, šetaje se zunaj, počakati na Ano Poč.

A komaj dospem do Šolskega drevoreda in se baš obrnem, slišim od panorange sem ženski krik. Obidejo me čudne slutnje. Bližam se oprezno in vidim v temi veliko gručo žensk — menda so se bile baš končale litanije v Šenklavžu — iz gruče pa se je čul razburjeni glas moje Ane Poč. Ihtela je — razložil sem svoje ime — »zapustil . . . v turških hribih . . . nesrečna . . . sv. Tomaž . . . teta . . .« hitro vse vprek.

To prismojeno bitje je torej mislilo, da sem mu nalašč ušel, in zavoljo tega uprizorilo ta skrajno smešni in mučni škandal! O!

Ker se škandala ni dalo več s sveta spraviti, sklenil sem takoj, da porabim vsaj njegov dozdevni vzrok — in nisem šel bliže.

Pač pa je pristopil mestni stražnik, ki jo je potolažil in spremil domov.

Kako mu je popisala v svoji bujni domišljiji najino razmerje, ne vem. Pač pa sem izvedel, da je prišel tisti večer v krčmo k »Šantovi žabi« policijski komisar in da je bilo potem toliko krohota, da niso mogli prebivalci sosednih štirih hiš do polnoči zatisniti očesa.

Smejali so se seveda meni!

Naj bo! Prestal sem brez pritožbe vso sramoto, smatrajoč jo kot zaslužno kazen za svojo krivdo. Kar sem zagrešil, priznavam in ne iščem milosti. Odložil sem brez poziva vsa odborništva in izstopil iz šestih društev in ene bratovščine, kar me je bilo stalo na leto 112 K in 6 očenašev. Ustrašil se nisem nobene konsekvence.

Javnost pa, v katero se zatekam, naj sedaj sama sodi, kolika je moja krivda v tej odkritosrčno razodeti zadevi — a hkrati naj sodi, kako je označiti počenjanje tistih ljudi, oziroma »meščanske stranke«, ki je iz malenkostne muhe napravila rjovečega slona in mi podtika dejanja, ki bi jih bil zmožen kvečjemu kak novostrujnik v

svoji drami, nikakor pa ne dostojen človek X. činovnega razreda.

V Ljubljani, februarja meseca 1901.

Jakob Lazar

Birokratkočasnice

SPORNI ŠČURKI

(Iz rabokupnega postopanja v pasjih dneh)

Dr. Janko je moj prijatelj in spremil sem ga zadnjič na sodišče, da bi šla potem skupaj na pivo. Imel je civilno razpravo na št. 50., meni pa je velel, naj sedem na klop in markiram občinstvo, saj nič ne stane! Tako sem deležen postal sledeče pravde.

Stvar je pravzaprav vsakdanja in malenkostna; ali pravniki so res od hudiča, da znajo napraviti iz slehernega šmira velikansko afero, kakor da gre za blagor očetnjave. V tem pogledu jim ni odrekati zaslug.

V Vodmatu torej — ne vem več ali v Bohoričevi ali Japljevi ali Ravnikarjevi ulici, toliko vem, da je imenovana po literatu bolj vodmatske dobrote — je najela stranka stanovanje in napravila pogodbo za dve leti. Komaj pa pretečejo prve kvatre — ala! — pa odpove stanovanje, češ nerabno je zaradi — preobilih ščurkov.

To stranko s ščurki je zastopal Janko, ki je res na prav zaslužen način razložil ves položaj.

Rekel je, da je teh ščurkov, ki so »pravna podstava navzoči odpovedi«, milijon. Po stropih lazijo, po stenah

in po tleh; po mizah, po stolih in po novi zofi; v shrambi skrunijo posodo in skrivajo se v čevlje, v klobuke in oblačila. Brezbožno in brez sramu nadlegujejo zbegane prebivalce celo v posteljah in stranka in njeni ljudje si vsak večer po molitvi nabašejo bombaža v ušesa, najmlajšega, ki spi še z odprtim gobčkom, pokrijejo kar čez glavo z organtinom, potem šele brez skrbi zatisnejo oči; in celo pod odejo najdejo beštije svojo pot! — Uporabljena sredstva prav nič ne zaležejo, ne boraks ne sol ne petrolej; ne ganejo se iz stanovanja, ampak od dne do dne jih je več in rase njih predrznost! — V umivalniku se jih vsako jutro napaja kar celo krdelo in voda kar vidno pod njimi usiha, tako jo žehtajo. Takisto pri vodovodu! Tam se je konstituiralo kar več stalnih omizij te žejne bande. — Stranka, upoštevajoč njih nagnjenje do pijače, se ni ustrašila nadaljnjih žrtev in jim je pričela nastavljanje čez noč piva na krožnikih. In glej! Drugo jutro jih je bilo vsakikrat res vse črno okoli nastavljene opojne vabe: stari in mladi, brez razlike stanu in spola, so ležali kar vprek, vsi pijani kakor muhe, in so, pometeni na dvorišče, postali piča gospodarjevim kokošim, a svarilni zgled vsem pijancem! Ali uspeh je bil le navidezen! S čudom in strahom je zapažala stranka, da se število njenih črnih podnajemnikov polagoma, a stanovitno množi in množi, hkrati pa da se v njih vrstah vrše osupljive spremembe. — Vajena je bila doslej videti le rejene

ščurke v črnih, blestečih monturah. Zadnji čas pa, kar jim je nastavljala pivo, so se jele pojavljati med njimi nove prikazni: suhe pokveke, izstradane, da bi jim lahko rebra štel; preselile so se bile nedvomno iz sosednjega stanovanja, kjer je bival in čakal na regulacijo plače droben učitelj z obilno družino. In z grozo je zapažala med pijanci, smrčečimi okoli krožnikov, zanemarjene vlačugarje s prašnimi štibali, prihajajoče očitno iz daljnih krajev onstran ceste! Nezaslišano!! Ta požrešna črna garda je torej v svojem omejenem samoljubju res smatrala nastavljeno pivo zgolj za hvalevreden izraz jugoslovanske gostoljubnosti, se vdajala brezskrbno svojim razkošnim orgijam in vrhu tega, navdušeno raztrobivši slavo tega gostoljubnega stanovanja, povzročila vznemirljivo priseljevanje zunanjih elementov!!! V takih okolinostih pač ni preostajalo obupani stranki nič drugega, nego da odpove! Seve gospodarju, ne ščurkom; kajti da bi se slednji v svoji slaboumni podivjanosti tudi le količkaj zmenili za katerikoli ukrep slavnega c. kr. okrajnega sodišča, po teh izkušnjáh sploh ni bilo pričakovati! . . .

Tako je govoril Janko in končno še naštel celo rajdo prič, ki lahko pod prisego potrde vsako njegovo besedo.

Odkritosrčno povem: nisem mislil, da zna Janko v treznem stanju tako lepo, premišljeno in prepričevalno govoriti!

Vsaj name je napravil globok vtis in pričakoval sem po pravici, da bo sodnik kar vstal in razsodil v imenu postave, da morajo ščurki pri tej priči pobrati svoja šila in kopita in izprazniti stanovanje — midva z Jankom pa bova šla na pivo.

Pa se je že vzdignil nasprotnikov zastopnik, mlad človek brez trebuha, ki je šele pred 14 dnevi otvoril svojo pisarno, in je pričel v tej pasji vročini na dolgo in široko klenkati, da tako nagajive odpovedi še ni videl, odkar je odvetnik — da ne bo dosti govoril (naj ga hudič jaha!) in da podaja le sledeče ugovore:

1. da jih sploh ni v stanovanju, ščurkov;
2. da jih je zaredila stranka sama;
3. da ti ščurki ne skrivajo nikomur lasu, kamoli da bi bilo zaradi njih stanovanje nerabno;
4. da zanje hišni gospodar sploh ni odgovoren, ker jih ni niti najel niti pooblastil, a po § 1313. državlanskega zakonika ni nikdo odgovoren za dejanje tretjih; — kar se pa tiče tožiteljevih prič, naj se vesele, da mu zgolj lojalni oziri na novi civilnopravdni red branijo, da jim naravnost v lice ne očita sumljivosti oziroma zavržnosti quoad generalia!

Zdaj je seveda zrasel greben tudi hišnemu gospodarju, ki je bil med Jankovim govorom kaj klavrno čepel v svojem kotu. Stopil je kar pred sodnikovo mizo, vzdignil tri prste in zahteval, da se mu takoj prižgeta sveči,

ker hoče petkrat zaporedoma priseči, da ščurkov res ni niti najel niti pooblastil. Njemu niso ščurki nič mar! Hiša je nova in brez ščurkov postavljena. Prišli so v hišo šele iz šute podrte stare bolnice, s katero je dal magistrat posuti cesto. Naj pa še magistrat odpravi ščurke, saj ima policaje, pa naj mesto psov brez mark love ščurke! To je pravzaprav vnebovpijoč škandlet, da so ti ščurki . . .

Prekinil ga je sodnik, češ da je sedaj že sit teh grilov in da bo zaslišal le še izvedenca, ali je ta mrčes res tak zakonit nedostatek, da ga ni izlahka odpraviti in da je zaradi njega stanovanje nerabno; ker pa Ljubljana nima posebnega strokovnjaka za to stvar, je rekel, zato je povabil na razpravo stalno zapriseženega izvedenca pekovskega stanu, ki bi utegnil biti še najbolj poučen o spornem vprašanju.

Res: izvedenca pokličejo v sobo.

Bil je lepo rejen gospod, ki je prav dostojanstveno dišal po boljše vrste žganju.

Poučen o predmetu zaslišanja je izjavil, da je pošten pek, ki ga poznajo na magistratu in pred sodnijo in da je takrat, ko je bil postavljen za izvedenca, pred živim Bogom prisegel oddajati svoja mnenja »po pravilih svoje obrti«; zato ogorčen protestira, da smatrajo ščurke, poklicavši njega za izvedenca, nekako za del pekovske obrti sploh in njegove posebej. To je zanj zelo zelo razžaljivo in mora pač iz tega ozira prav nujno prositi, da

se mu za ta slučaj odmeri vsekako izdatno višja izvedenska pristojbina nego običajno. — Sicer pa ne mara delati sitnosti, ker je toženec njegov prijatelj, in z mirno vestjo potrjuje, da je moč najtrdovratnejše ščurke odpraviti s caherlinom v teku enega tedna tako temeljito, da se vse veke več ne vrnejo. To ve po lastni izkušnji, ker je že 15 let pek in hišni posestnik in jih ves ta čas tako odpravlja iz stanovanja in iz pekarije vsaj šestkrat na leto . . .

Potem je bila stvar kar ena, dve končana in šla sva z Jankom na pivo.

Kako se je sodba iztekla, ali ostanejo ščurki še lahko v stanovanju ali ne, sam nisem prav razumel, ker nisem pravnik. Skraja sem mislil, da je pravdo dobil Janko, ker je tako živo pritrjeval sodniku, češ da bi bil sam tudi tako razsodil in da pritožba tako ne bi imela uspeha.

Potem, pri pivu, mi je povedal Janko, da je pravdo izgubil in da se bo pritožil zoper sodbo, ki jo bodo »zgoraj« prav gotovo z velikim konduktom pokopali.

Omenil je, da je poprej pritrjeval sodniku le iz običajne vljudnosti, nekoliko pa morebiti tudi zaradi tega, da bo sodnik, nič hudega sluteč, sestavil pismeni izdatek sodbe bolj površno in jo bo potem še lažje pobijati v pritožbi.

Pravniki so res od hudiča!

VIZITACIJA

Sledeče nam je pripovedoval prof. Janko Kveder. Ni višjega užitka na svetu, je rekel, nego sam imeti počitnice in zraven gledati, kako se drugi mučijo z delom. Zato se vsako poletje peljem v »prijazno slovensko mestece« A. obiskat svojega prijatelja Antona Krokalja. Saj ga poznate; po službenem činu je sicer le sodni tajnik, ali v istini je c. kr. steber ondotnega sodišča. Koliko ima ta človek dela, živa duša ne verjame in, kakor rečeno, zame ni večje slasti, nego poslušati ga, kadar tarna zaradi preobilnega posla.

Ko sem ga pri letošnjem obisku ob petih popoldne dvignil iz pisarne, kjer je ob mojem vstopu baš s trpečimi pogledi in s trudnima rokama po mizi sukal in obračal debel, še s konopcem omotan spis, se mu niti govoriti ni dalo. Molče je zaklenil pisarno, me vedel pri stranskih durih iz sodnega poslopja in potem po skritih ulicah v temno gostilno. Tukaj, pri plzencu, se mu je šele odvezal jezik.

»Saj pravim,« je vzdihnil, »sodniki bi imeli gotovo najidealnejšo službo, če ne bi bilo nič dela! Ali kaj, ko ga je čez glavo, da kar gagaš! — Vi profesorji ste seveda

kavalirji, vi, vi! Pol leta imate počitnice, pol leta nič opravi-
viti, za nadure pa še posebej plačilo! Sicer pa: Bog te
požvižgaj, koleraba, da si me vsaj prišel obiskat!« Vzdi-
hnil je globoko in se okrepčal.

Zahvalil sem se ginjen za prekrasno napitnico in izra-
zil nado, da vremena sodnikom bodo se zjasnila. Saj
sedaj so dobili, ako se ne motim, novega nadpredsedni-
ka in ta bo gotovo izprevidel, da so z delom preoblož-
ni, in bo gotovo potrebno ukrenil, da bo on, dični moj
prijatelj, primerno razbremenjen.

Anton Krokajl me je divje pogledal, stresel je svojo
grivo, zaničljivo je pihnil predse in rekel: »Vraga bom
razbremenjen, ogrskega! Saj je bil že tukaj nadpredsed-
nik! Veš, kaj je odredil? Do moram vsak teden enkrat
sedeti! Prosim te, letos imam že sedaj pet C¹ in osem Cb²
več nego lansko leto ob tem času! Naka, ni mu zadosti!
še sedeti moram vsak teden enkrat!« — Bil je zelo ogor-
čen.

Tudi meni se je to zelo čudno zdelo in vprašal sem ga,
kaj je pravzaprav zagrešil, da je vsak teden zaprt in
mora sedeti, nakar mi je pojasnil, da sem tepec in da se
»sedeti« ne pravi biti zaprt, ampak biti za sodnika pri
kazenskih razpravah okrožnega sodišča. Pripomnil pa
je, da ta simbolična beseda precej točno izraža kakovost
tistega duševnega delovanja.

Nadaljeval je renče: »Ta me bo razbremenil, ta! — Naš vratar je še sedaj jezen nanj, ker mu je pri odhodu dal le dve kroni napojnine!« — Pomembno se je namr-dnil in si naročil drugo čašo.

Ker sem zgodovinar, me seveda vsi svetovni dogodki močno zanimajo in vprašal sem prijatelja, kako in kaj je vse bilo, ko si je prišel novi nadpredsednik ogledat ta zavod svete pravice.

S tem vprašanjem sem mu očitno ustregel. Obraz se mu je razjasnil, in ko si je namazal jezik, je pričel praviti: »Le čakaj, povem ti vse od kraja, kako je bilo. — Torej najprvo je prišla okrožnica našega predsednika in v njej je bilo branje, da počasti novi gospod nadpredsednik tega in tega dne s svojim posetom naše okrožno sodišče; naj se torej ob tej in tej uri zberemo v posvetovalnici številka toliko in toliko, in sicer svečano odeti v črno družabno suknjo in okomatani s črno kravato, da bomo predstavljeni njegovemu blagorodju. Dobro! Ti ne poznaš življenja in zato ti povem, da je bilo to navodilo zastran obleke absolutno potrebno. Sicer bi se lahko pripetilo, da bi bil eden ali drugi naših mlajših gospodov poizkusil imponirati nadpredsedniku v kolesarski obleki, s križastimi nogavicami in z grmom kopriv za klobukom. Taki so naši ljudje! Zato se pa tudi tako redko kateri izmed Slovencev povzpne do dvornega svetnika. — Meni seveda ni treba tega poduka, ker vem, kaj se spo-

dobi. Sploh nisem prišel zastran obleke v nikako zadregu. Imam dostojen črn kaftan; maturiral sem sicer že v njem, pa je še brez madeža, ker ga le redkokdaj nosim. Predlansko leto mi je bil res nekaj preozek postal, veš, da ga nisem mogel zapeti; lokavi krojač je rekel, da se ne da razširiti, jaz sem si pa mislil, ne boš mi novega delal, ne, časi so preslabi — ljuba duša, svečana meseca, ki ima le 28 dni, mi še ostanejo kake tri, štiri kronice, drugače pa nič, čisto nič, dasi sem samec, — kaj bom trosil denar za nov kaftan! — pa sem toliko časa karlovarsko sol pil, da sem za sedem kil splahnel in mi je zdaj suknjica zopet čisto prav. O, še ga bo igrala, še!» —

Samozavestno mi je prikimal, izpraznil čašo in potem nadaljeval.

»Ampak naš svetnik Robida, ta se mi je smilil! Moral si je novo salonsko obleko kupiti nalašč za to priliko; dve leti jo bo plačeval, revež, v obrokih, če ne bo rajši »napumpal« države za predujem. Veš, mož je bolj pobožne sorte in je s svojo suknjo preveč lazil za procesijami po soncu. Kaj ima od tega! Suknja mu je ogorela in se mu pričela svetiti kakor lisjak izza grma! Saj jo je dal prinesiti v pisarno, da smo imeli ogled in izrekli svoje mnenje. Suknja ni bila mogoča! Pri nadsodišču nas itak ne ljubijo posebno: — ne, ni je bilo riskirati! Morala je biti nova, dasi se nam je mož smilil! — Ampak zato je bil v svojem novem ornatu in s tistimi rjastorjavimi rokavi-

cam videti tako dostojanstven, da je na ves gremij napravil izredno dober vtis! — Že se govori, da ga z novim letom od okrajnega sodišča proč vzemo k okrožnemu! Avanzma to sicer ni nikak, veš, ampak zgoraj pri okrožnem sodišču imajo svetniki v svojih pisarnah vsaj usnjeno garnituro, pri nas pri okrajnem sodišču pa nič nego dva okorna lesena stola . . . No, saj mu jo vsi privoščimo, garnituro, ker je poštena duša! Rokavice si je moral tudi nove kupiti . . . 1 gld. 40 kr. je dal zanje pri Letnarju pred mostom. Tako mi je sam pravil: »Ali, gospod Letnar,« sem rekel, »1 gld. 40 kr.! Zadnjikrat sem plačal zanje le 1 gld. 10 kr.« — »O, gospod svetnik,« je odgovoril, »kje so tisti časi! To ceno so imele pred petnajstimi leti!« Zdaj veš, kdaj je zadnjikrat kupoval rokavice! —

Sploh zaradi rokavic je bila burna debata pri nas na okrajnem sodišču. Jaz sem rekel, meni je vseeno, jaz jih imam, jih je zadnjič brat pozabil pri meni. Naš »stari«, namreč vodja našega sodišča, in pa kazenski tajnik sta bila zoper rokavice, češ predsednikova okrožnica jih ne predpisuje! — Ti koleraba ti! Seveda jih ne predpisuje, a to ni nikak razlog zoper! Saj hlač in škarpetov tudi ne predpisuje, sem rekel, dobro! — pa nastopimo kar bosi do kolen! Morebiti je zdaj takšna moda, da so dame zgoraj dekoltirane, gospodje pa spodaj!? Ne? — Pričkali smo se, kakor da gre za moteno posest. Jaz sem jih mo-

ral sredi debate pustiti, ker so me čakale stranke. Ampak toliko vem, da se niso zedinili. Naš »stari« je potem napravil dolgo službeno poročilo z obligatnimi latinskimi citati na predsedništvo in prosil navodila zastran rokavic. Jaz nisem nič vedel o tem, pa sem šel tudi na svojo roko vprašat gospoda predsednika. Gospod predsednik je potem dekretiral rokavice. — Da, da, ti ne veš, koliko nam je dalo vse to dela!« —

Seveda se mi je dobro zdelo, da nisem jaz imel tega obilnega dela. Prijatelj Krokalj pa je zadovoljni izraz mojega obraza menda napačno tolmačil.

»No, da, ti se muzaš,« je nadaljeval, »misliš pač, kaki kmetavzi smo na okrajnem sodišču, ker ne vemo sami, kaj se spodobi! Kaj pa porečeš potem gospodom zgoraj na okrožnem sodišču, kaj, tistim gospodom, ki vse bolje vedo, ki so pa imeli vendarle pomisleke celo zastran hlač! — Vidiš, druga instanca, pa ni vedela, kaj si naj natakne na bedra! Zdaj se muzaj koleraba, zdaj! — Najprvo so se udarili zaradi hlač, kake barve morajo biti, v četrtek pri kazenskih razpravah med posvetovanjem. Zagovornik dr. Gad je zunaj že tolažil svojega skesanega klienta, da bo morebiti vendarle oproščen, ker se sodniki tako dolgo posvetujejo. Pa je bil klient soglasno obsojen po obtožbi in je le zaradi hlač posvetovanje trajalo toliko časa! — Potem je pa prišel še predsednika interpelirat svetnik Spelak, baš takrat, ko sem bil jaz

zgoraj zaradi rokavic. Potrkal je in pokukal v sobo. »Pardon, gospod predsednik,« je prašal s svojim rezkim glasom, »hlače črne ali sive?«

»Sive, vedno sive!«

»Državno pravdnštvo nastopi v črnih hlačah!« je sitnari Špelak.

»Kdor nima sivih, vzame seveda črne. Pravilne pa so sive!« ga je fino podučil predsednik. Špelak je odkuril, pa vem, da ni bil prepričan, ampak da je šel še stikat po Glaser-Ungerjevi zbirki, če najde morebiti kako vrhsodno odločbo zastran hlač. — Sitnež — kadar le more, mi ovrže kako sodbo in mi da kak nos, pa samo zato, ker ga jezi, da rabim violetno tinto! Ampak mož se jako moti, ako misli, da bo zastran tinte kaj dosegel pri meni! Hvala Bogu, še smo sodniki neodvisni!«

Z bojevitim pogledom je izpil, kar je imel v čaši, in potem poklical natakarico: »Na, koleraba, naj bo, prinesi še eno! — Da, da,« je vzdihnil, »kaj ti veš, kako živimo mi trpini!«

Sveže pivo mu je zopet nekoliko razvedrilo mračno čelo.

»Postavili smo se pa le pošteno v svoji gali pred novim nadpredsednikom. Salament, kar spoznal bi nas ne bil! Moj kanarček se je tako ustrašil, ker me ni vaju videti v cilindru, da je kar počenil na klinu in nekaj naredil. Škoda, da me nisi ti videl . . . Ampak mojega ka-

narčka le pridi pogledat, pridna zver, zjutraj ob štirih prične in ti gode neprenehoma do večera. Saj pravim, tako je priden kakor njegov gospod! V znak svojega priznanja sem mu letos podelil naslov in značaj koncertnega vodje in mu zboljšal gažo v obliki enega jabolčnega krhlja na teden. Država ni tako pravična, vidiš! — Da, in mačka imam, mucek-mijavček mu je ime, ga tudi lahko pogledaš.« — Prijatelj je bil skočil iz tira, pa ni znal nazaj. Niti izdatni požirek, niti bobnanje prstov po mizi mu ni pomagalo. Z globokim rekom: »Táko je naše življenje, brate, táko, táko!« je podprl glavo v obe roki in se vdal nememu premišljevanju.

Priskočil sem mu na pomoč z vprašanjem: »Torej, kako se je pa izvršila vizitacija?«

Hitro se je vzdramil. »Saj res! Vidiš, tako glavo imam od samega dela! — O, nadpredsednik je bil prav prijazen pri predstavljanju in vse je šlo čisto dostojno. gladko in brez ničnosti. — Drugi dan popoldne je prišel doli k nam, si ogledal še okrajno sodišče. Naš sodnik predstojnik . . . Le čakaj, da ne pozabim: Naš ,stari' je imel tisti slavni cilinder, ki ga je kupil leta 1879. na licitaciji iz zapuščine starega Kašmana in je bil cilinder že takrat polnoleten. Takih cilindrov ni več na svetu! Veš, da smo se cilindra bolj veselili kakor nadpredsednika! — Torej naš ,stari' je takoj pričel vrtati nadpredsednika, koliko imamo dela pri okrajnem sodišču in da potrebujemo

brezpogojno še dva tajnika, dva pristava in milijon avskultantov, kakor je tudi res. Ali misliš, da je nadpredsednik sploh hotel kaj slišati? Kar otresel se je, menda so ga bili že ,zgoraj' podpihali. ,Kaj?' je rekel, ,drugod imajo sodniki še za tretjino več dela in le gladko izhajajo!' — Izhajajo, izhajajo! Prosim te, ali je to kak dokaz ali kak razlog? Seveda izhajajo! Ali kakovo je njih delo in kakovo je naše! Zato gre! Pri nas se dela temeljito!«

In udaril je ob mizo.

»Temeljito! Tako se govori!« sem mu pritrdil. »Vidiš, to je bila poštena beseda! Pri vas se dela temeljito. Bog te ohrani, Tone, vedno tako delavnega in temeljitega!«

Moja pohvala mu je zelo dobro dela. Rekel je, da sem edini človek, ki se da pametno z njim govoriti.

Vedel me je potem še v dve gostilni in naposled v kavarno. —

Drugo jutro sem ga zaman iskal v pisarni. Ležal je doma, sveča mu je še gorela in zmagovito je smrčal; »koncertni vodja« ga je pa spremljal na flavti. Zbudil sem ga in mu rekel, da sem prišel pogledat njegovega mačka. Res ga je imel!

Tistega dopoldne ni šel nič v pisarno . . . Ampak, prosim, ni treba naprej praviti! —

IŠČE SE URŠA PLUT!

Naj se nikar ne ustraši! Ne bo zaprta! Nasprotno! Veselo iznenadenje jo čaka: dediščina se hrani zanjo na tukajšnjem sodišču! Resnično res: dediščina! Jaz sem sam in osebno imel tiste sodne spise v rokah, čez štiristo listov že obsegajo in prebral sem jih vestno in preudarno od konca do kraja. In zato so moje besede zanesljive kakor notarski akt in dediščina je Urši Plut tako gotova, kakor da jo ima že v žepu! Oziroma tam, kamor ženske spravljajo denar!

Leta 1884. je namreč v deželni bolnici umrla njena prava rodna sestra Marija Pisker, rojena Plut, in po njej ima to dediščino. Izplačati se ji ni mogla, ker je bilo njeno bivališče neznano. Nekod na širnem Dunaju je baje živela in bila omožena; kako se pa piše po možu, se ni vedelo. Ali zakonite pravice so se ji navzlic temu varovale, in sicer po nji »postavljenem in hkrati dekretiranjem«
kuratorju, odvetniku dr. Korenu. Ta se je v njenem imenu oglasil pogojno na podstavi zakona za dediča; odobril je zapuščinsko obravnavo, zabeležil je stroške in končno položil izterjano dediščino pri sodišču. Tako je prišla dne 14. septembra 1885 njena dediščina v hram-

bo glavnega davčnega kakor tosodnega depozitnega urada in se je zabeležila kot nov skrbstveni sklad Urše Plut v zvezku XXIII., fol. 343.

Znašala je ta dediščina 3 gld. 11 kr.

Obžalovati je, da se ta gotovina ni koj tačas obrestonosno naložila. Ali leta 1885. še ni bilo zakona, ki bi bil tako naložbo ukazoval, pa tudi hranilnice so bile tačas še bolj ošabne in niso sprejemale že slehernega knofa za vlogo, skratka: sodišču se ne da zaradi opuščene naložitve nič očitati.

Prišli so pa leta 1898. novi zakoni. Tudi hranilnice so postale med tem nekoliko ponižnejše. Vrh tega je leta 1901. stopila tukajšnjemu sodišču na čelo nova metla in ta je nemudoma odredila naložitev te do sedaj neplodne gotovine v pupilarno varni hranilnici. Od leta 1901 naprej torej zgoraj omenjena gotovina ne leži več mrtva, ampak donaša obresti in se tako počasi, a gotovo leto za letom množi in množi, seveda komu drugemu v prid nego Urši Plut in je v tem pogledu vse v redu!

Pač pa kažejo spisi, da se je prišlo pri pregledovanju sirotinske knjige dvema drugima nedostatkoma na sled, ki sta bila sicer bistvena, ki pa vendar — to bodi takoj izjavljeno — v nevamost nista spravljala pravic Urše Plut do dediščine.

Prvič, da kurator dr. Koren, ki je zastopal Uršo Plut pri zapuščinski obravnavi po njeni sestri Mariji Pisker, ro-

jeni Plut, ni storil nič »obljube«. Po § 205. in 280. obč. drž. zak. mora namreč vsak varuh in vsak kurator, podavši roko, obljubiti, »da bo navajal svojega varovanca ali oskrbovanca k poštenosti, bogaboječnosti in kreposti, vzgajal ga stanu primerno za koristnega državljana, zvesto in marljivo mu opravljal imovino in se v vsem ravnal po predpisih zakonov.« In te določno predpisane obljube, vidite, dr. Koren ni storil! Sodnik je bil pač pozabil povabiti ga zaradi obljube: drugače se ta nedostatek ne da tolmačiti . . .

Ugovarjati bi se sicer dalo, da ta obljuba ni bogve kakega pomena, češ posebno sijajnega uspeha itak ne obeta navajanje nad 70 let stare babure k bogaboječnosti, zlasti če se ne ve, kje da je. Nadalje, da ni uvideti, kako naj kurator pravzaprav zvesto in marljivo upravlja one 3 gld. 11 kr., naložene na hranilno knjižico, hranjeno v depozitnem uradu. Mar naj hodi vsak mesec enkrat osebno se prepričat v depozitni urad, ali se nista morebiti gospod davkar in gospod kontrolor v kaznivem sporazumu polastila te hranilne knjižice z vlogo 3 gld. 11 kr. in jo z njo popihala onkraj velike vode? Mar naj hodi vsak mesec v hranilnico, da mu pokažejo te večkrat omenjene 3 gld. 11 kr., ali jih še imajo in ali se še obrestujejo? — In slednjič, da se mora po »predpisih zakonov« itak vsakdo ravnati, torej tudi kurator, naj je

to »podavši roko« obljubil ali ne, ker ima sicer sitnosti in pota.

Ali vsi ti ugovori so brezvplivni, uvažujé, da zakon izrecno zahteva to obljubo, in uvažujé, da je obljuba neizogibno potrebna tudi *zaradi sirotinske knjige*. In to je pravzaprav poglobitna stvar!

V sirotinski knjigi so namreč po vrsti vpisani vsi varovanci in vsi oskrbovanci in pri vsakem je v posebnem predelu naveden rojstni dan, ime očeta in matere, ime varuha ali kuratorja in dan, kdaj se je zaobljubil, način, kako se varovanec vzgaja, njegova imovina in njeno pokritje, ali so mu bile koze cepljene ali ne, in številka njegovih rokavic in ovratnikov. Vsi ti predeli morajo biti izpolnjeni. Prvič, ker je to samo ob sebi umevno — zakaj pa so sicer predeli? — in drugič zlasti zaradi sodnega nadzornika, ki prelistujoč sirotinsko knjigo mora kar na prvi pogled spoznati, če ni čisto slep, da je predel prazen ali pomanjkljivo izpolnjen. Ako pa to zapazi, si lahko nesrečen vse žive dni!

Ta nedostatek se je torej brez odloga odpravil takole. Ker se je dosedanji nezaobljubljeni kurator dr. Koren brez ozira na izročeno mu skrbstvo nad Uršo Plut in brez sodnega dovoljenja med tem časom preselil v Celje, se ondi oženil in celo umrl, se je odvrigel od tega posla in sodišče je izbralo in hkratu dekretiralo novega kuratorja gospoda Toma Frfilja, ki je kot upokojen orož-

niški stražmojster po pravici deležen popolnega zupanja nadvarstvenega oblastva in je tudi na naroku, za to odrejenem, podavši roko, obljubil, da bo skrbel za osebo Urše Plut itd., da bo zvesto in marljivo upravljal njeno imovino in se v tem ravnal po predpisih zakonov. V dokaz temu je lastnoročno podpisal zapisnik, potem pa je šel na golaž.

To je bil prvi nedostatek.

Zdaj pa še drugi nedostatek. Rojstni podatki Urše Plut so bili neznani in zaradi tega ne vpisani v sirotinsko knjigo. Ali tudi ta nedostatek se je stvarno in spretno rešil. Sodišče se je obrnilo na velečastiti župni urad s službenovljudno tozadevno zaprosbo. Velečastiti je imel skraja nekaj pomisleka zaradi identitete Urše Plut, a ko so se mu ti pomisleki z obširnim pojasnilom razpršili, je res dognal in službenouradno sporočil, da je Urša Plut rojena 5. oktobra 1836.

Vsi ti podatki so se lepo čedno zabeležili v sirotinski knjigi. Sirotinska knjiga je bila sedaj spravljena v najzgodnejši red in sodnija bi se bila lahko odpočila na zasluženih lavorikah. Toda ona si ni privoščila odpočitka! Važna je sirotinska knjiga, to je res, ali moderni sodnik nikdar ne pozabi, da je *važno tudi življenje*. Kaj je torej storilo sodišče? *Sodišče se je lotilo dela, da izsledi Uršo Plut in ji izroči dediščino 3 gld. 11 kr. s prip.*

Prve pismene poizvedbe so bile brezuspešne: o Urši Plut ne duha, ne sluha. — Kazalo je, kakor da bodo spisi zopet morali romati nazaj v registraturo k trajnemu počitku.

Slednjič, čez poldrugi mesec, dospe vendar od njene domovinske občine stvarna vest. Bila je zanimiva, a hkratu pretresljiva: Urša Plut, na Dunaju omožena s fijakarjem neznanega imena, je že davno mrtva! — Torej! Kaka globoka tragika življenja! Omožena s fijakarjem neznanega imena in že davno mrtva, pri našem sodišču jo pa čaka dediščina! Kako hvaležna snov za ljudsko igro s petjem in tudi konj bi lahko nastopil v njej glede na obrt rajničinega moža! Pač res: najspretnejši dramatik je življenje!

Urša Plut je torej mrtva! Z njo ni torej nič več! Ali zapustila je morebiti pravne naslednike, otroke, in če so tudi ti že pomrli, saj žive morebiti otrok otroci, ki jim gre takisto po zakonu pravica do založene dediščine. Poizvedbe so se torej morale nadaljevati!

Vprašalo se je torej županstvo za leto in dan, kdaj je umrla rajnica in ali je zapustila kaj potomcev. Žal, županstvo ni vedelo več, nego je bilo že sporočilo.

Pač pa je župni urad v Šelih na tozadevno vprašanje sporočil, da žive še tri postranske sorodnice Urše Plut, in sicer Ana Kajca v Šelih, Polona Kikelj v Benkovcu v Dalmaciji in njuna mati Marija Plut na Ižanskem.

Zdaj je imelo sodišče vsaj trdno oporo za nadaljnje poizvedbe.

Povabilo je najprvo Ano Kajca in Marijo Plut na sodišče, da povesta vse, kaj je njima znano o Urši Plut, o njenem zadnjem bivališču, o njeni smrti in o njenih potomcih. Polone Kikelj iz Benkovca to pot še niso povabili, vsekakor zaradi neugodne potovalne zveze z Dalmacijo, kar mora vesten sodnik tudi upoštevati.

Na odrejeni narok je prišla le Ana Kajca. Z živim zanimanjem je poslušala vso dedinsko zadevo, potem pa je povedala, da z Uršo Plut ni nič v sorodu in je sploh niti ne pozna, vendar pa je naklonjena sprejeti to založeno dediščino, ker baš potrebuje denar; mati danes niso mogli priti, ker jih noge bole, prišli pa bodo 15. oktobra in tačas naj se jim denar kar izroči, ga bodo že vzeli. Vsekakor pa zahteva za današnjo pot 3 K in vročnine 35 vinarjev tudi ne more iz svojega trpeti, ker je reva in ji gre tesna za solde. Imela je ganljivo zaupanje v sodišče, češ sodnija lahko naredi, kakor hoče!

Njene matere Marije Plut tudi dne 15. okt. ni bilo na sodišče. Pač pa je prišla neka Jera Plut. Bila je precej razburjena in je imenovala Ano Kajca in Marijo Plut dve nemarni krivoprisežnici, ki bi se radi krivično polakomnili dediščine, pa se je ne bosta, čeprav sodnija z njima drži, ker le nju posluša, medtem ko nje, Jere Plut, sploh še ni nič povabila, dasi je prava nečakinja Urše Plut in so

ona, njen brat Anton in polbrat Miha, ki mu pa ni treba nič dati, ker vsak krajcar koj zapije, edini sorodniki Urše Plut v domačem kraju. — O resničnosti njenih navedb se skoraj ni dalo dvomiti, ker jih je dokazovala z izpričevalom županstva, opremljenim z občinskim pečatom in z oguljenim, že prej drugod rabljenim kolkom za 30 vinarjev. — Ali je Urša Plut zapustila kaj potomcev, ji ni bilo znano. Potrdila pa je, da je res mrtva: dobili so glas o njeni smrti baš takrat, ko so ječmen želi, to je bilo tisto leto, ko so jim trije prašički proč prišli, svinjo so pa morali hitro zaklati, da jim ni tudi konca vzela. Ako je res neobhodno treba vedeti letnico smrti, poizvedela jo bo doma in jo prišla čez teden dni povedat.

Prišla je res, a o Urši Plut ni vedela drugega novega, nego da je bil njen mož pijanec. Potem pa je nujno zahtevala, sklicujoč se na župansko izpričevalo, da se ji izplača dediščina, in si ni dala nič dopovedati. Teptala je z nogo ob tla, kričala, tolkla z roko ob mizo in vratar jo je moral spremiti do duri.

Ženske so čudne! To vendar ne gre tako hitro! Najprvo je treba dognati, ali, kdaj in kje je umrla Urša Plut. Ako morebiti ona vendar še živi, prejme seveda ona sama svojo dediščino proti kolkovani pobotnici in proti plačilu hranilnine. Če je res umrla, se bo njena zapuščina obravnavala pri sodišču njenega zadnjega

bivališča, ki ga je šele dognati. Ako je kaj potomcev, bodo seveda ti dediči. Ako je pa umrla Urša Plut brez potomcev, potem so na vrsti Jera Plut in njena brata. Ampak to se mora najprvo dognati.

Iz dediščine 3 gld. 11 kr. bo treba seveda najprvo odškodovati ljudi, ki so imeli v tej stvari stroške in pota, in tudi kurator gotovo ni zavezan čisto zastonj skrbeti za osebo Urše Plut, upravljati njeno imovino in se v vsem ravnati po predpisih zakona. Nekaj mu gre za njegov trud in za njegovo odgovornost! — Ali ostanek se bo gotovo izročil upravičenki oziroma upravičencem! O tem ni prav nikakega dvoma.

Stvar je v najlepšem tiru in bo tudi dospela do zaželenega cilja. Za to nam jamči ugledna zanesljivost in temejitost naših sodišč. Le počakati je malo treba in javnost nas mora podpirati!

Išče se torej Urša Plut oziroma njeni neznani dediči!

P. n. slovenske liste pa prosimo, da ta oklic ponatisnejo!

Točno posnel po sodnih spisih
Franc Milčinski.

URADNI JEZIK

Prosim, te stvari si nisem izmislil jaz, ki sploh nisem prav nič prizadet pri nji, ampak pripovedoval nam jo je zadnjič profesor Janko Kveder in, komur ni kaj prav, naj se drži njega, saj iz treh gostiln je bil itak že vržen tako rekoč — zaradi svojega jezika. Prav je! Jaz sem pa nedolžen.

Pravil nam je tole.

No — je rekel — ali ste ga videli? Naš prijatelj, dični okrajni sudac Jošt Pip, je vendarle izlegel svoje društvo za otroško varstvo in se mu dal kronati za predsednika! Pa ste mislili, da ne bo! — včeraj sem ga srečal tu v mestu. Prišel si je lase strič in kupit ovratnik: obojega je bil potreben. Spremljal sem ga, govorila sva to in ono in rekla marsikako važno in možato. — Najprvo mi je ponosno razodel, da je v teku dveh mesecev shujšal za tri kile in pol; zunaj mu sicer in bilo nič poznati, ali mož je poštenjak in se ne laže, morebiti je shujšal na notranjih organih, v lobanji ali kjerkoli, vsekakor shujšal je, to mu moramo verjeti. Potem mi je potožil, kako skrajnje netaktnega ima pristava; pomislite, ta irhovina se je zadnjo sredo osmelila v gostilni, vpričo ljudi in okrajnega

glavarja, pri taroku očitati njemu, okrajnemu sodniku in sodnemu predstojniku, da igra kakor »grand packa«! škandalorum! Nezaslišana predrznost, ki kar kriči po disciplinarni preiskavi!

Spomin na »grand packo« je prijatelja Pipa tako razburil, da je bolj lajal, nego govoril, in da mu je kar škropilo iz ust. — Šele pogled na lepake kinematografa, pred katerim se je ustavil, ga je toliko pomiril, da mu je pogovor krenil na druge stvari, in tako je v svojem pripovedovanju polagoma došel na poglobljeno reč: na svoje društvo za otroško varstvo!

Postavil se je, kako je lepo govoril na ustanovnem zboru, hakrament! »Nujna potreba je rodila naše društvo,« je rekel, da je rekel. »In to je res!« je dostavil. »Maja meseca je bil predsednik nas vizitiral, vse mu je bilo všeč, prav zadovoljen je bil, dvakrat me je potepljal po levi rami, takole, — edino kar je pogrešal, je bilo društvo za otroško varstvo in priporočil mi je, da ga ustanovim. Torej je bila ustanovitev društva res nujno potrebna!«

»Jasno!« sem mu odgovoril. »Upirati se nikakor nisi mogel, pa si ga ustanovil! Predsednik je predsednik in, če bi predsednik n. pr. želel, da spišeš dramo, se tudi ne bi upiral in bi jo spisal! Kaj pa hočeš! Saj zato si neodvisen sodnik!«

Moja opomnja je bila skromna in nedolžna, a Jošt Pip je kmetavz, ki je koj vzrastel in skoraj odurno me zavrnil: »Kaj boš! Ti tega ne razumeš!«

Pa sem bil posekan!

Logika je lepa reč, ampak težka je, ker ne velja povsod enaka. — Slovenci npr. imamo zgolj sami zase tri pristne, izvirno narodne, nepremagljive načine dokaza, ki se z njimi užene vsaka na videz še tako podprta trditev v kozji rog. V teh treh domačih načinih dokazovanja tiči moč naše narodne logike!

Prvi dokaz: »Ti tega ne razumeš!« Kratko malo in brez vsega drugega: »Ti tega ne razumeš!« — Lep, jasen, prepričljiv dokaz! Kdor se mu ne vda, je nestrpnež, prepirljivec ali hujskač, ki ne bo umrl v postelji; v škornjih bo poginil na cesti, ustreljen ali zaboden, in njegove kosti ne bodo gnile v posvečeni zemlji!

Drugi, nič slabši način dokaza se glasi: »Ti si liberalec!« oziroma »Ti si klerikalec!« ali kaj takega. N. pr.: Mnenje: »Detelove povesti se čednočitajo,« se kratko in temeljito pobije s protidokazom: »Ti si klerikalec!« Taki sto se trditev: »Župan Hribar je razvijal v svojem poročilu pametne načrte,« vprav sijajno ovrže z dokazno figuro: »Ti si liberalec!« Ta način dokaza je zelo priljubljen zlasti v javnem življenju in nezanesljivci so tisti, ki se ne pokore njegovi sili.

Tretji narodni način dokaza: klofuta, prepriča vsakogar, kdor ni pristopen drugim razlogom.

Ti dokazni načini se radi stopnjema vrste; zato sem se rajši miroljubno vdal kar prvemu: »Ti tega ne razumeš!«

Oprostil sem se, da so bile moje besede, haha, le slab dovtip, in dregnil sem ga s kazalcem desnice v rebra pod pazduho. To mu je dobro delo, zakrohotal se je, obrisal si ustni z rokavom in mi potem pričel zaupljivo razkladati svoje težave.

»Vidiš,« je rekel, »saj nisem prišel danes semle v mesto samo strič se in po ovratnik, ampak namenjen sem bil k ,staremu', veš, zaradi pristava in njegove ,grand packe', hakrament, in posvetovati sem se hotel o zelo kočljivi stvari z našim ,starim' pa ga ni doma, je šel inspici-rat Kumika v Vinjidol . . . V grozoviti zadregi sem!«

»Vidiš,« je nadaljeval, »pri nas imamo društvo za otroško varstvo, to že veš. Jaz sem predsednik društva, ker sem bil za predsednika izvoljen; po pravilih imam po vrhu tega tudi še virilen sedež in glas v odboru kot predstojnik okrajnega sodišča. V odboru sem torej, saj me razumeš, pravzaprav iz dveh naslovov, prvič kot voljeni predsednik, drugič kot virilist, ker sem predstojnik okrajnega sodišča.«

Izjavil sem, da spričo blesteče jasnosti njegovih besed ne dvomim, da pravilno umevam položaj, in dal sem

duška svojemu prepričanju, da bo glede na dvojno odborništvo gotovo deležen tudi dvojnega odlikovanja.

Ozrl se je plašno, položil prst na ustni: »Pst, pst!« in prekinil moje smeje besede . . .

Nadaljeval je tiše: »Poslušaj! Sklical sem prvo odborovo sejo. Po pravilih se mora k odborovim sejam vabiti tudi predstojnik okrajnega sodišča — seveda, ker je virilist. To vabilo sem torej kot društveni predsednik napisal in ga odposlal predstojniku sodišča, kar sem ta hip slučajno tudi jaz sam, kajne! Vabilo je bilo seveda slovensko, kakšno pa: ves odbor je slovenski, vsi društveniki so Slovenci, drugačnih ljudi sploh ni v našem okraju!

To slovensko vabilo prispe torej na sodišče, se opremi z vložnim zabeležkom, dobi svojo opravilno številko itd., vse, kakor mora biti in se slednjič meni predloži v rešitev. Dobro! Vljudno sem torej društvu odpisal, da si bom štel v čast in dolžnost, osebno se udeležiti napovedane seje. Odpisal sem seveda nemški, saj veš: uradni jezik je nemški!«

Uradni jezik je pa predmet, ki me je zaradi tajinstvene nedotakljivosti svojega svetotajnega bistva od nekdaj sila zanimal.

Ustavil sem ga. «Počakaj malo,» sem rekel, »kaj je to: uradni jezik! Saj urad sploh nima jezika! Če ima urad jezik, ima potem tudi zobe, požiralnik, želodec, čreva in

bogve še kak drug del telesa! Ti se motiš,« sem rekel, »urad nima jezika, jezik imajo le uradniki, pa ga nimajo zase, ampak za druge, s katerimi govore.«

Nevoljno me je zavrnil: »Ti tega ne razumeš! Pravosodna uprava tako zahteva, pa je!«

Prepirljivec ali hujskač nisem in poučiti se tudi rad dam, pa sem ga prosil odpuščanja, naj ne zameri neveščemu laiku, ki je mislil, da poslujejo sodišča zaradi strank in zaradi prebivalstva, ne pa zaradi pravosodne uprave . . .

Nekaj je moralo biti napačnega v teh mojih besedah, kajti Jošt Pip se je ustavil, me premeril od vrha do tal in zarohnel: »Ali veš, kaj si ti? Ti si socialni demokrat!«

Pa sem bil ugnan in posekan!

Ali naj bi se bil tej stopnjevani logiki še dalje upiral, zlasti ko mi je ogorčen in očitajoč dal še pomisliti, da ima 7 otrok in 25 službenih let in da stoji že pet let tik pred avanzmajem? . . . Vdal sem se in lojalno priznal, da ti trije slednji vzroki res močno govore v prilog nemškemu uradnemu jeziku . . .

Sumljivo me je pogledal izpod čela in potem rekel, naj nikar ne mislim, da je tako neumen, kakor je videti. Ampak uradnik je uradnik in ima o uradnem jeziku svoje uradno mnenje. Kot zasebnik pa, je rekel, kot zasebnik pa rad pritrja mojim nazorom.

Kot zasebnik da pritrja mojim nazorom! Kar zijal sem ga. »No,« sem rekel in mu stresel roke, »to me veseli! Jaz sem že mislil . . .«

Pričel je kričati. »Kaj boš mislil, ti petrolér ti! Toliko narodnjaka, kakor je tebe, je mene tudi še in več! Hakrament! Ali veš, kaj sem storil kot društveni predsednik, prejemši nemški sodni dopis? Vrnil sem ga sodišču z vljudno, pa odločno prošnjo, naj nam dopisuje slovenski, ker je društvo slovensko! — Prosim te, kdo pa je sodnija? Ali je sodnija zaradi prebivalstva ali je prebivalstvo zaradi sodnije? Ali je sodnija zavezana, da uredi svoje poslovanje po jeziku prebivalstva, ali je morebiti prebivalstvo zavezano, posameznemu uradniku na čast učiti se tujega jezika? Kaj?«

S te strani nisem poznal Jošta Pipa. Glej, sem si mislil, mož je res narodnjak in njegova zavednost se ne nehuje pri Ciril-Metodovih vžigalicah. Spoštljivo sem mu salutiral. »Vso čast!« sem rekel. »Klobuk z glave pred takim sodnikom!«

Postal je, ostrmel in stopil dva koraka nazaj. »Kaj sodnikom!« me je nahrulil. »Kdo pa govori sedaj o sodniku? Jaz ne! Ali si nemara gluha? O društvenem predsedniku govorim, ta ima take nazore, ali razumeš? Ne pa sodnik! Kaj pa misliš o sodniku? Sodnik vendar ne more pritrditi mnenju, da se sodišču lahko od kogarkoli vračajo uradni dopisi, ker komurkoli ne diši njih jezik! Kje neki! Ta bi

bila lepa! Sodišču vrniti dopis je bila skrajna predrznost, ki me je po pravici ogorčila! To-to-to to je omalovaževanje sodnega ugleda, to je razžalitev oblasti in le obžalovati je, da pred takimi izbruhi šovinistične nestrpnosti niso varna niti najplemenitejša karitativna podjetja! Take podlosti so zmožni sploh le Slovenci!«

Postalo me je nekoliko sram, da sem Slovenec . . .

»No,« sem vprašal, »in sedaj? Ali misliš društvenega predsednika obesiti dati ali kaj?«

Pomislil je malo in gledal grdo, kakor vrag iz kruglje. »Obesiti ne!« je rekel. »Toda nekaj se mora zgoditi! Sicer se neha država, sicer se prične anarhija! Ali ne? Zato sem se danes pripeljal v posvet k ‚staremu‘, pa ga ni doma! In stvar je nujna! — Kaj pa ti praviš?«

Njegovo vprašanje je bilo gotovo zelo častno zame. Preudaril sem pa najprvo, ali so zunanje okoliščine dovolj ugodne mojemu ljudomilemu namenu, da mu odgovorim po svoji najboljši vesti in vednosti in ga s prijateljskim nasvetom rešim iz morečih dvomov. Položaj je bil tak, da mi je kazalo, potegniti ga par metrov naprej po pločniku do hišnega vogala. — Tako sem storil, potem sem postal in izjavil: »Skromen filozof — kaj naj koristnega svetujem praktičnemu pravniku v tako zamotanem vprašanju! — Ti si predstojnik sodišča in ti si predsednik društva in ta dva v eni osebi naj si dasta zadoščenje! Zares, težavna in odgovorna je tvoja služba

in vesel sem, da sem profesor! — Toda, kaj sem hotel reči? Ali imaš par dobro podkovanih čevljev? Obuj jih, ti svetujem! In s temi dobro podkovanimi čevlji, ti svetujem, daj samemu sebi pošteno, izdatno, dvakratno podčrtano brco! To zadoščenje ti gre, po pravici si ga zaslužil!»

To izpregovorivši sem jadrno smuknil okoli vogala v kavarno. In to je bila izborna taktična poteza. Kajti prijatelj Jošt Pip je že dvigal roko k tretji narodni dokazni figuri: h klofuti!

Iz dnevnika pravnega praktikanta

TERMINOLOGIJA

Postal sem pravni praktikant. Pri justici sedaj najbolj je kaže. O tem so me prepričali visoki in višji gospodje, ko sem se jim predstavljal. Veleodličen zlat ovratnik mi je zanesljivo obljubil, da postanem v treh letih gotovo adjunkt — če ne baš v tej kronovini, pa gotovo v sosednji, severni, kjer tudi ljudje žive in kamor prav radi vzemo naše krajanke, deloma zavoljo jezikovne usposobljenosti, deloma pa menda tudi zaradi starih, prisrčnih simpatij. Izjavil sem skromno, da sprejem, če in drugače, tudi mesto v sosedni kronovini. Veleodlični ovratnik je naklonjeno odobril ta moj sklep; sedaj se pa bojim, ali se nisem s svojo izjavo prenačlil, in kaj Hilda poreče.

Torej v treh letih adjunkt, potem se pa vzameva s Hildo!

Dodelili so me preiskovalnemu sodniku A. Častitljiv mož resnega obraza in tužno sanjavega, včasih mrkega pogleda; mnogoletna, skoraj neprestana dotika z vso grozovito bedo človeštva, telesno in duševno, zamorila mu je pač v duši sleherno kal veselja za vselej. — Kako težaven poklic sem si izbral, a hkratu tako vzvišen!

Stal je oblečen v zimsko suknjo in s klobukom na glavi pri odprtem oknu; visoka, okrogla, zelena, zaprašena peč pa je puhtela tropično vročino od sebe. Bil je menda prehlajen; govoril je nekoliko zamolklo in moral si je večkrat iztrebiti grlo na splošno običajni način.

Vprašal me je najprvo, ali se ne motim — ali je gotovo, da sem njemu dodeljen, in kam da je to zapisati; na le-to vprašanje mu, nevešč sodnim običajem, nisem vedel odgovora.

Pozvonil je, ukazal pazniku, naj poišče zame po hiši kak stol, ki je odveč, a naj pazi, da bo imel vse štiri noge, poprej pa naj prinese njemu, sodniku, kozarec mrzle vode, a ne pozabi kozarca izplakniti.

Pričela sva se meniti in je rekel, da mi lahko iz lastne izkušnje potrdi, da je avanzma v sodni službi res sila ugoden, tako ugoden, da bom presenečen. Vendar pa nima povoda mi zamolčati, da so pri davčnih uradih le še ugodnejše razmere . . .

Izpraznil je kozarec, globoko sopeč, do dna.

Krohotal peklenski! — mi je razkladal — v *treh* letih adjunkt! On pravi, da v *dveh* ali še prej in da hipoma pride dan, ko mi bo lahko stisnil roko in čestital. Prav resno ga skrbi, da mi bo sploh nedostajalo časa za zadostno praktično izvežbo, neobhodno potrebno za samostojno izvrševanje sodnih poslov. Priporočal bi mi, naj se nikar pedantski ne vežem na uradne ure, ki so od devetih do

opoldne in od treh do šestih, marveč naj prihajam v svrho pravočasne dobave potrebne prakse zna biti zjutraj že ob osmih in popoldne ob dveh v pisarno.

Motril me je z dolгим, resnim pogledom in dostavil, da je on vsaj, ko je bil pravni praktikant, vedno tako storil in da so ga zaradi te pridnosti vsi njegovi predpostavljeni zelo ljubili.

Obljubil sem, da storim vse, kar bi pospešilo moj avanzma in — združenje z mojo Hildo.

Ne vem, kako si je ta mrki mož v tako kratkem času osvojil moje simpatije; moral sem mu razodeti, da sem zaročen s Hildo. Zaročila sva se pred 14 dnevi, ko sem napravil tretji izpit; njen oče je trgovec in cesarski svetnik; ima pa Hilda še mlajšega brata Frica, ki se slabo uči in bi ga radi spravili v kadetno šolo — in starejšo sestro Elzo . . .

Moj novi šef je nepremično stal in me z nagnjeno glavo poslušal, potem pa rekel, da ga vse to zelo zanima in da v tem hipu nič bolj ne obžaluje, nego da mu je pred desetimi leti umrl njegov bratranec, ki je bil vseh muh poln in bi lahko vzel tisto Elzo ali kakor se že imenuje tista sestra moje Hilde . . .

Globok, nevoljen vzdih mu je ušel iz prsi; korakal je po sobi, včasih postal, zamižal in si pritisnil dlan ob čelo.

Po kratkem premoru je izjavil, da smatra ves svet »figoj«, kar pa ne ovira dejstva, da se bom pri njem nale-

zel prakse kakor berač mraza. »Postave poznate — ne-ovržen dokaz temu vaša izpričevala, ki so popolnoma verodostojne javne listine; da se vzdržite na tem vrhuncu teoretične izobrazbe, naročite si kvečjemu kak strokovni list — n. pr. ‚Slov. pravnik‘: ta ni siten zavoljo plačila. Ali *prakse* vam je treba! Te pa se naučite zgolj iz knjige življenja. Knjiga življenja je najdražja knjiga. Plaćujemo jo sicer na obroke, a ti teko vse naše žive dni in plačevati jih moramo tudi, če knjige ne čitamo.«

Globoki ta aforizem mi je omamil možgane, on pa je nadaljeval:

»Da, praksa! — Na primer: Pretekli teden sem moral nadomestovati kazenskega sodnika — saj ne dajo človeku nikdar miru — in sem sodil kmetskega fanta zavoljo ‚noža‘ — saj razumete: § 411. Stvar je slabo kazala; fant je tajil, dokazov ni bilo in iz načina, kako je funkcionar predlagal uporabo zakona, sem spoznal, da pričakuje oprostitev. Jaz pa sem ga krivega spoznal, fanta, in ga obsodil na pet dni, poostrenih z enim trdim ležiščem brez koca, in sicer — na podlagi njegovega lastnega priznanja. Med zaslišanjem je bil namreč počasi predse pljunil. To pa je priznanje! Ta pljunek je psihološko utemeljen elementaren pojav obtoženčeve slabe vesti, torej pristno, nepopačeno priznanje. To nas uči praksa!«

Meni so se odprli novi horizonti; šef pa je uprl vame svoj resni, do dna segajoči pogled in mi z njim popolnoma zatrl zadnje rahle dvome, ki so se mi hoteli vznemirati . . .

»Tako je in nič drugače! — Sicer pa ni nič posebnega na tem slučaju, marveč je dognana stvar in je nemara že tudi vrhovno sodišče lansko leto ali kdaj odločilo, da je smatrati tako kvalificirano dejstvo za priznanje.«

Dal mi je potem zadnje tri letnike »Pravnika« in me prosil, da mu jih prerežem; spravljani so bili na tleh v kotu poleg petrolejske steklenice in predpotopne puške, »corpus delicti« št. 42. Sam pa je odšel; rekel je, da ima opraviti v posvetovalni zbornici, ali pravzaprav, če bi kdo po njem vprašal, naj rečem, da je v registraturi; čakati pa mi ni treba nanj . . .

Popoldne je prišel okoli četrte ure v pisarno, veselega obraza, s smotko v ustih, ves izpremenjen. Mel si je veselo roke, potepljal me po ramah in se zahvalil, da sem mu prerezal »Pravnika«, ki ga bo dal morebiti vezati.

Vprašal me je tudi, če sem morebiti res prišel že ob dveh v pisarno, in mi s prijaznim nasmehom razodel, da je vso stvar še enkrat preudaril in izračunal, da si utegnem pridobiti vso potrebno količino prakse tudi v teku običajnih uradnih ur, ker je on, A., sklenil, da me po svojih skromnih močeh sistematično uvede v vse tajnosti prakse in me zlasti navadi, videti na lastne oči in slišati

na lastna ušesa — ako mu obljubim, da bom zapisnike pisal čitljivo in jih, če bi obstajali iz več pol, tudi sešil; leto je zelo važno, kajti državno pravdnništvo mu je že dva akta v to svrho vrnilo, in sicer baš zadnji dan meseca, tako da ju je moral v svojo veliko sramoto izkazati v mesečnem poročilu kot nerešena.

Potem sva se lotila dela in zaslišala nekega obdolženca iz okolice, ki se je v moje začudenje zanimal tudi za teoretično stran svojega slučaja; prašal je namreč, po katerem paragrafu bo sojen, češ oče so mu doma povedali, da čim višji paragraf, tem nižja kazen. — Na vprašanje, če je bil že kdaj kaznovan, je odgovoril, da enkrat »zavoljo neke ženske«; sodnik pa mi je mirno narekoval, naj zapišem: »Kaznovan enkrat zavoljo razžaljenja časti.«

To me je presenetilo. On pa je odpravil obdolženca, mu dal ostanek smotke, sebi zapalil drugo in, hodeč po sobi in pušеч, pričel, kakor se je sam izrazil, svoje prvo predavanje iz prakse.

Dejal je, da se obdolženci, če jim staviš običajno vprašanje po prestanih kaznih, vobče ne poslužujejo izrazov, nahajajočih se v naši okusno vezani terminologiji, niti sploh ne učenega zakonovega besedila, ampak odgovarjajo tako, kakor jim velijo lastna logika, tradicija in oportuniteta.

»Oni obdolženec torej nikakor ni zakrivil dejanja, ki ga domnevate vi, mladi mož, v svoji razburljivi fantaziji, ki bi ga pa bil obdolženec, da ga ima resnično na vesti, gotovo diskretnije opisal in nedvomno dostavil, da ga je tačas hudič premotil, marveč je bil kaznovan zgolj za voljo preprostega razžaljenja časti, kateremu je bila povod, kakor čestokrat, ženska. Je pač tako na svetu, da se težko konča kako znanje z žensko brez ,besedi'!

Zadnji izraz služi takisto za označbo istega prestopka. — Nekoč sem radoveden vprašal obdolženca, kake so bile tiste »besede«, zavoljo katerih je bil, kakor je sam povedal, zaprt, pa mi je odgovoril: ,Ej, par klofut sem mu pripeljal.' Take ,besede' niso puhla fraza!

Da ima rdečelični kmetijski očanec, ki pove, da je bil zaprt ,zavoljo dacarja', na rovašu prestoppek razžalitve straže, je jasno, kajne?

Ali tudi možak iz mestnih delavskih slojev, ki pravi, da je že enkrat sedel ,zavoljo pijanosti', je bil kaznovan prav za isti prestoppek, ki se je dogodil pač po sledečem, v teh slojih zelo priljubljenem obrazcu: Možak je pijan in po cesti razgraja. Policaj ga miri. To pa neprijetno dirne po zaužitem alkoholu ojačeno samozavest pijančka, ki smatra zaradi tega za potrebno izjaviti, da je tri leta cesarja služil in da pozna postave. To ali kaj sličnega izjavi ob takih prilikah vsak pijanec! Ker pa to razodetje ne napravi niti pričakovanega niti sploh kekega vtiska

na oholo oko postave, se posluži pijanček, ki se mu vidi potrebno takoj kaznovati nevljudno prevzetnost javnega organa, ostrejših izrazov, ki pa ne vzbude v duši stražnikovi, kakor se pijanček nadeja, bridkega kesa in trdnega sklepa poboljšati se, temveč povzročijo zgolj aretacijo in ovadbo. Pri glavni razpravi se opravičuje seveda s popolno pijanostjo, ki jo popiše z resno vnemo v vseh podrobnostih, pojavih in nasledkih — a brez uspeha; sodnik mu ne verjame, da je bil ,tako pijan, kakor to zahteva postava' (§ 2c) in ga obsodi zavoljo razžalitve straže. — Obtožencu se pa na celi aferi najznamenitejša zdi njegova pijanost, ki mu zato tudi služi v kratko označbo kazenske te zadeve.«

Prekinil je svoje predavanje in z nevoljnim glasom omenil, da se v našem mestu preveč slabega vina toči. Pogled se mu je zmračil, stresel je glavo, kakor da hoče prepoditi neprijetne spomine, in zamrmral, da ga vedno bolj mika popustiti svojo sodno službo in otvoriti gostilno, kjer bi brhke Kranjice v narodnih nošah stregle gostom s pristno kapljico — to bi moralo uspevati!

Premiril je dvakrat sobo, potem pa nadaljeval svoj prejšnji predmet in dejal, da tudi estetični oziri vplivajo na način izražanja.

»Tatvina« in »krasti« npr. sta izredno nepriljubljeni besedi; niti tistemu obdolžencu, ki taji tatvino, nič kaj rado ne gre iz ust, da ni »kradel«; rajši pove, da ni nič

»premaknil«. Tisti pa, ki nimajo več povoda tajiti, ker so kazni že prestali, opišejo neprijetno besedo »tatvina« s kratko označbo tiste reči, ki se jih je bila prijela, in povedo, da so bili zaprti zovoljo »neke ure«, »nekega lesa«, »nekega zajca« (v tem primeru tudi lahko »zovoljo flinte«).

Na sličen način označujejo hudobno poškodovanje tuje lastnine: »zovoljo nekih plank« ali »zovoljo nekih šip sem bil zaprt«. Posebno rahločuten obdolženec opiše povod svoje prestane kazni pač tudi še nedolžnejše: »Pravili so, da so bile neke šipe ubite«, kar pa popolnoma zadostuje diskretnemu sodniku, ki niti pretepaču, odgovarjajočemu na vprašanje, zakaj je bil zaprt: »Eh kaj, tepen sem bil« — ne zameri, da se spominja le še na svoje »žlake« in je pozabil na tiste, ki jih je prizadela njegova roka drugim.

Sicer pa telesna poškodovanja niso nič nečastnega in gladko vsak našteva svoje prestane kazni »zovoljo boja«, »zovoljo tepeža«, »zovoljo barufe«, ali se pa tako izrazi, da je bil zaprt, ker sta se z »nekom skampljala«, češ tistemu tepežu pripisujem toliko važnosti, kakor če vas škricev kdo stopi v »salon«, kjer se brije, češe in striže. — Le uporabo noža tudi še po prestani kazni radi utaje: ni častno orožje! Za tako se smatrajo zgolj kol, krajnik in poleno, ki pa izgube v zagovoru bojevitih fantov pred sodiščem svoje dimenzije in se skrčijo na čudovit

način v »palčke, šibice, krepelca« in »koreninice«, s katerimi ne bi bilo mogoče prizadeti niti najmanjše poškodnice, kamoli tisti »smrtni žlak« (§ 155a), ki je predmet ovadbi in ki si ga je po mnenju obdolžencev, bogve v kakem zavrtnem namenu, prizadejal pač poškodovanec sam.

Zabeleževal sem si zanimive te podatke.

Moj mentor me vpraša, ali sem si zapisal tudi, kar je bil zjutraj omenil o judikatu . . . ? Ne bi mu bilo ljubo, če bi se izvedelo, da se bavi on, moj mentor, z vrhovnosodnimi odločbami, kar bi utegnil kak kolega smatrati za »štreberstvo« in mu podtikati namen, da hoče že zopet avanzirati, čeprav je šele 20 let adjunkt in ima pred seboj prav odlične tovariše, ki čakajo v istem činu že po 25 let . . .

Vzdihnil je, me otožno pogledal, resno kimaje z glavo, potem pa spravil prerezane tri letnike »Pravnika« zopet v kot k petrolejski steklenici in h »corpusu delicti« številka 42 in odšel.

Čuden mož — zdi se mi nezadovoljen . . . Moral bi se oženiti!

VLAČUGARJI IN BERAČI

Z novim letom so naju, mojega sodnika in mene, nenadoma premestili s preiskovalnega sodišča na kazenski oddelek okrajnega sodišča. Moj sodnik je izjavil, da mu je vseeno, to delo ali ono: za nobeno se ne puli! Sploh, je rekel, ako se višji modrosti vidi odrediti, da mora od novega leta naprej prevzeti referat sodnega vratarja ali posel pisarice na stroj, dobro! bo pa od novega leta naprej sodni vratar oziroma pisarica na stroj. Prava reč! Razloček med vsemi temi raznimi sodnimi opravili je v primeri z večnostjo preneznaten, da bi se človek razburjal zaradi njega! — Jezi ga le to, je rekel, da so ga o premestitvi obvestili šele zadnji hip. Kako je h koncu leta hitel in se trudil, da vse izdela in da izčisti mizo! Da je vedel kaj o nameravani izpremambi, je rekel, bi bil vendar lahko nekaj sitnih primerov pustil nasledniku . . .

Jaz sem se nekoliko bal novega, nevajenega dela. V soboto sva pričela. Dopoldne ni bilo nič, rekel mi je pa sodnik, da bova popoldne sodila vlačugarje in berače, če jih kaj priženejo. Naj pripravim torej tiste zapisnike in prečitam vlačugarski zakon.

Tovariši so me podučili, da so za zapisnike o vlačugarjih in beračih posebne golice, v katerih je že čisto vse natisnjeno, celo običajni zagovor obdolženca in tudi sodba z razlogi vred: nič drugega ni treba, nego vpisati še ime obtoženca, pa je mož zaslišan, za krivega spoznan, obsojen in v zapor odveden, kakor da si vrgel krajcar v avtomat.

Povedali so mi tudi, kako je rajni pristav Bobek, tisti, ki je govoril nemščino brez členov, sodil vlačugarje. Bilo je to še v starem sodnem poslopu in Bobek je bil nekega dopoldne okoli enajstih baš namenjen kakor po navadi iz pisarne, da ujame še zadnji blagoslov. Pa sreča že na stopnicah ječarja, ki je gnal pred seboj tri klavrne vlačugarje, da jih postavi pred svečenika kaznujoče pravice, pred pristava Bobka. Zaradi vlačugarja zamuditi zadnji blagoslov nikakor ni kazalo pobožnemu Bobku, pa je kar na stopnicah s prstom zaporedoma pokazal na možakarje in razglasil: »Tri dni, pet dni, sedem dni! Führen Sie nur hinauf, wird Diurnist Urteil machen!« — in vse je bilo v redu in Bobek je lahko še pravočasno prišel k »zadnjemu blagoslovu«, ki so poučeni krogi trdili o njem, da se zanj ni delil v šentjakobski cerkvi, ampak pri »Zlatem sodčku«.

Ta pojasnila so me pomirila in brez strahu in dvornov sem sledil sodniku, ko me je ob štirih popoldne pozval v razpravno sobo.

Tam so že sedeli na obtožni klopi štirje obdolženci; dva izmed njih sta bila v kroju, namreč v jetniškem. Za njimi je stal jetniški paznik. Stari so bili od dvajset do petinštirideset let in radovedno so se ozirali po sobi.

Sodnik je stopil tik prednje in si vsakega ogledal od blizu in natanko, kakor da jih duha.

Potem se je naslonil s hrbtom ob mizo in jim razložil, da so ovađeni in obdolženi, da nimajo nič denarja, da pa navzlic temu pohajkujejo brez dela. — Pohajkovati brez dela, je rekel, pa smejo po naših cesarskih zakonih samo tisti, ki imajo denar, in je že takih lenuhov več nego preveč. Zato je zelo koristen ta zakon, ki prepoveduje brezdelno pohajkovanje, ako že ne vsem, vsaj tistim, ki nimajo denarja. Bolje nekaj kakor nič! — Kazen za take prestopke, je rekel, je predvsem zapor od enega do treh mesecev; vrhu tega pa stoji onstran Ljubljaniče mogočno poslopje, ki se mu pravi prisilna delavnica in je v nji izpraznjenih baš nekaj mest, do katerih imajo pravico marljivi, a revni vlačugarji, zlasti taki iz Kranjske dežele.

Ta topografična opazka je možake čudno razburila in skoraj ogorčeno so hiteli drug nad drugega se zagovarjati in opravičevati. Kazali so svoje žuljave roke in svečano rotili tako pekel, ki naj jih pri tej priči pogoltne, kakor tudi strelo, ki naj jih z jasnega ubije, ako ni res, da so do zadnjega vztrajno delali in si pošteno svoj kruh služi-

li po širni ogrski deželi; samo ta hip so slučajno brez dela, ker so izgubili delavske bukvice, župan pa jim ne da drugih, češ da po novi domovinski postavi ne spada več v njegovo občino — »hvala Bogu«, je rekel ta Herodež! Zato odklanjajo sleherno kazen, zlasti pa, so namigavali, prav nič ne reflektirajo na obetano jim sinekuro v prisilni delavnici.

Odkritosrčno povem: Jaz bi bil v zadregi, kako soditi! Ogrska je daleč, kar se tiče pravne pomoči, dalje nego Amerika — mozem se pa ne vidi v srca. Morebiti se lažejo, morebiti pa je njih zagovor vendar istinit in so le nesrečniki, ne pa vlačugarji. Kaj torej storiti?

Sodnik si pa očitno ni nič belil glave, ampak je kar kratko malo izjavil, da ve že dovolj in da sklene dokazovanje. Le tako mimogrede je še vprašal zadaj stoječega paznika, ali imajo obdolženci kaj »mrčesa«, (to je namreč c. kr. uradni izraz za uši). Paznik je točno javil, da je na onih dveh, ki sta sedaj v kroju, vse mrgolelo; baš zaradi tega sta se morala takoj preobleči v jetniško obleko, njuna lastna je pa šla v kotel, kjer se še sedaj pari. Moža v kroju sta povesila glavi, sodnik pa jima je rekel z očitajočim glasom: »Vidita! — In po žganju tudi smrdita!« in potem je razglasil sodbo, da sta zaradi vlačuganja obsojena vsak na dva tedna zapora, njuna tovariša brez živinoreje pa da sta oproščena.

Paznik je vse štiri odvedel.

Meni je pričelo gori po nogah in po životu neprijetno gomazeti, sodnik mi je pa pojasnil, da je mrčes jako zanesljiv znak vlačugarstva.

Tega še nisem vedel: v zakonu ne stoji nič o tem! Seveda, naš kazenski zakon je sploh zelo pomanjkljiv . . .

To je bila prva razprava.

Potem so prištorkljali v sobo trije berači; za njimi je zaprl duri paznik. Njih obrt se jim je očitno poznala, prvi je imel malho in prazen rokav, drugi leseno nogo, tretji s plešo je pa mižal, a brezzoba usta so mu bila venomer zasukana na rahel smeh. Bili so stari 68, 72 in 78 let in, kakršni so sedeli na klopi in z izrazom brezpogojno vdane potrpežljivosti zrl predse, so se mi smilili v srce.

Ta naša nesrečna policija, sem si mislil, čemu neki tira to ubogo škarto človeško pred sodišče! Za delo niso, občine se jih branijo, kaj hočejo drugega, nego da beračijo! Nisem se mogel vzdržati in dal sem proti sodniku duška svojemu prepričanju, da bodo oproščeni, tudi ako niso morebiti, kar se tiče »mrčesa«, čisto nedolžni.

Toda sodnik je le skomignil z ramami in ogovoril starce: »Beračili ste! Tukaj po mestu, ko vendar veste, da vas naši policaji nič kaj radi ne gledajo! In kako naj bi vas, rodoljube z dežele, radi gledali, ko imamo že mestnih revežev preveč! Zadnjič se je tak mestni nadarbinar obesil, kakor je policija poročala, od same lakote. Vidi-

te, pa je imel tukaj, v mestu, svojo domovinsko pravico! Zdaj bi jim pa še vi, zunanjiki, odjedali kruh! To vendar ne gre! To je zoper paragrafe!»

Starčkov ni neprijazni sprejem nič kaj razburil.

Malo vzdihnili so in zakašljali, zakašljali bolj iz navede, ker se tako spodobi beračem, kakor iz potrebe, in potem so polglasno, kakor zase odgovorili.

Prvi: »Človek ne more živ v zemljo.«

Drugi: »Prosi se lahko, krasti je greh!«

Tretji: »Reveži smo; nič nimamo na svetu kakor Boga v nebesih in dobre ljudi na zemlji.«

In z vdano potrpežljivostjo so se zamaknili zopet predse v tla, sopli so enakomerno in glasno in kazalo je, da zadremljejo.

Sodnik se je razburjal: »Kaj naj storim z vami, pokore! Takele špitalarje mi semkaj vlačijo! Saj vendar nismo ne bolnica ne hiralnica, ubožnica pa tudi ne! Še s takimile naj učeni sodnik trati svoj dragoceni čas, seveda! Ampak ga ne bo! Lahko kar greste, prijatelji, ste že opravili, prosti ste, kar izgubite se v božjem in cesarskem imenu, kamor hočete, pa srečno!«

Nobeden se ni ganil.

Sodniku je nekaj šinilo čez lice, zdelo se mi je podobno sočutju, toda nadaljeval je z osornim glasom: »Oho! Vi ne greste? Vam ne diši prostost? Torej taki tiči ste! Seveda zunaj je mraz, kajne, da kar stopinje zvene, pri

nas pa lepo gorko kakor pri peku; zunaj vas še iz hlevov pode, pri nas pa ima vsak svojo čedno posteljo, kajne, pa še robec za usekovanje, prav po gosposko, in krtačico za zobe (brezzobi slepec se je zadovoljno zarežal) in skoraj bi bil pozabil, jutri je nedelja in imamo meso, zato ste pa danes prišli, kajne! O ti pokvarjeni svet! Pa saj je škoda časa, ki ga izgubljam z vami. Torej hitro in kratko: Koliko časa bi pa radi zaprti bili, kaj?»

Senca lahnega nasmeha je izpreletela starčkom zgubančena lica in prvi je rekel: »Po svojem preudarku naredite, gospod! Živi ne moremo v zemljo.« — drugi: »Krasti je greh, kako naj živimo, če se nas ne usmilite!« — tretji: »Mi smo reveži, Bog vam povrni, gospod!« Sodnik jim je v kratkih, suhoparnih besedah razglasil sodbo, da so v imenu njegovega veličanstva cesarja obsojeni zaradi beračenja vsak na 48 ur v zapor.

Obsojenci so zganili glave, malo zakašljali in vzdihnili; spogledali so se počasi in potem je najmlajši, tisti, ki je imel šele 68 let in leseno nogo, v imenu vseh izrekel najvdanejšo zahvalo za naklonjeni zapor, naj ga Bog ti-sočero povrne gospodu sodniku! Hkrati je pa ponižno prosil, da bi smeli biti z milostnim dovoljenjem sodnika zaprti skozi vso zimo, vsaj tja do velike noči . . . Tovariša sta z globokimi vzdihmi in pritajenim enakomnim mrmranjem podpirala govornika in slepec je stis-

kal med prsti dolg molek z debelimi, črnimi jagodami: morebiti sta molila . . .

Sodnik jih je oštel. Očital jim je nehvaležnost. »Saj vendar izprevidite,« je rekel, »da še teh 48 ur niste zaslužili po postavi, ampak da sem vam jih le vbogajme dal, ker se mi smilite, siromaki. Če vas naš gospod predsednik zagleda v zaporu takele, kakršni ste, utegnem še sitnosti imeti zaradi vas! Tako je, če je človek predober! Glej jih, glej! Kar dosmrtni kot si izgovorite pri nas! — Zapomnite si: danes je prvikrat in zadnjikrat, da vas obdržim v zaporih. Pri nas je stroga sodnija, in če se mi zopet prikažete, še pogreli se mi ne boste, ne, takoj vas izpustim zopet na cesto, da veste! Rajši kar drugje poizkusite svojo srečo — saj so drugje tudi sodnije! — Tako elegantnih zaporov morebiti res nimajo, kakršni so naši, ali vi tudi niste, da bi si smeli preveč izbirati. Razumete!«

Ostra graja je vznemirila može.

Prosili so zamere, ponavljajoč svoje geslo, da so reveži . . .

»Reveži, seveda ste reveži!« jih je podučil sodnik. »Zato ste pa berači! Kako pa hočete drugače biti berači, če niste reveži! Ali ste čudni! Taki se mi zdite kakor čevljar, ki se pritožuje, da mora čevlje delati. Saj zato je čevljar! Berač pa mora biti revež!«

To so možje uvideli. Paznik jih je pogledal in brez ugovora so se spravili pokonci; pobožno so se priklonili in klecnili s koleni, kolikor so jim dale stare kosti, malo so pokašljali in potem so odkrevljali s paznikom skozi duri.

Nehote sem zmajal z glavo. Beračiti je kaznivo, ali beračili so zaradi skrajne bede v nepremagljivi sili, zaradi česar jih je bilo po smislu § 2. kazenskega zakona oprostiti; sodnik pa gre in jih baš iz tega oprostilnega vzroka obsodi! Tako svojevoljna sodba! Čemu so potemtaka zakoni, čemu sodniški izpiti in čemu uradne prisege!

Sodnik je zapazil moje dvome in se mi je nasmehnil.

»To je naš tako zvani preneseni delokrog,« je rekel. »Namesto domovinskih občin oskrbuje reveže država. Oskrbuje jih v svojih zaporih, toda gotovo ne slabše, nego bi bili oskrbovani v svojih občinah! Ali ste brali te dni o tistem občinskem revežu nekod na Dolenjskem, ki je imel prehrano odkazano po vrsti vsak dan pri drugi hiši in je medpotoma v košu umrl, ko ga je nesla dekla na hrbtu k sosеду? Naramni koš je bil njegova mrtvaška postelja. V zadnji hiši so se bali dela, potov in nadlege, če baš pri njih umre nadušljivi starček, pa so hiteli zbasati umirajočega v naramni koš in dekla ga je tresla k sosеду, ki je bil na vrsti, naj se ta z njim ukvarja. Pa ji je, žal, že spotoma ugasnil in morala ga je nesti zopet na-

zaj h gospodarju! Gotovo je bila ošteta! — Ali ste tačas tudi kaj z glavo majali?!«

Bil sem v zadregi. Saj rad priznavam, da je moj sodnik blag človek, usmiljenega srca itd., ali je pa tudi dober pravnik, to je drugo vprašanje.

DOKAZ USPOSOBLJENOSTI

Danes je bila zopet dokaj zanimiva razprava: primer vlačugarja Jurija Ažmaha. Zanimiva ne toliko zaradi samega primera, nego zaradi čudnih nazorov, ki jih je o tej priliki razodel moj sodnik! Moj sodnik je sploh čudak; vsi pravijo: ali bo odlikovan s kakim redom ali bo pa moral v pokoj, nekaj ga gotovo zadene v kratkem!

Vlačugarja Jurija Ažmaha si je torej po svoji stari navadi natančno ogledal in ovohal, potem mu pa izprašal »generalia«, namreč kako mu je ime in kako se piše, koliko je star, kam je pristojen itd. in ali redi kaj živalic. Pri vlačugarjih spada namreč tudi slednje vprašanje med »generalia«.

Jurij Ažmah, 30 let star, pristojen v Šmartno, se je prestopal z ene noge na drugo, dobrovoljno se gugajoč v kolenih, in je prijaznega obraza odgovarjal, kakor je vedel in znal. Na zadnje vprašanje zastran živalic je prezirljivo omenil, da ima le sem pa tja katero, »ni vredno, da bi govoril!« Zasukal je potem pogovor na drug predmet in vprašal, kje so oni gospod sodnik, ki so ga zadnjič sodili. Kaj »golant« gospod da so bili: dali so mu en mesec zavora brez slehernega posta in podarili so mu

celo belo dvojako zato, ker jim je igral komedijo. Skliceval se je na navzočnega jetniškega paznika kot pričo, kake posebne talente da ima on, Jurij Ažmah: kdo mu je kos pod našim cesarjem! On, Jurij Ažmah, požira namreč kamne; prave, resnične, cestne kamne, in kadar jih je požrl kakih osem ali deset, si pusti potrkati po želodcu, pa notri zarožljajo kamni in ni to nikaka goljufija, ampak umetnost! — Tako se je pobahal Jurij Ažmah in se hkrati izrekel pripravljenega, za prav skromno nagrado takoj prirediti veliko predstavo označene umetnosti, katero ponudbo je pa sodnik seveda odklonil glede na dostojanstvo kraja in časa.

Popolnoma pravilno! Čudim se le prejšnjemu sodniku, da je kaj takega dopustil; saj sodnija ni nikako gledališče ali koncertna dvorana!

Sodnik je velel Juriju Ažmahu, naj sede na klop; sam si je pa njemu nasproti primaknil stol, se oprl na stolovo naslonjalo in ga pričel prijateljski izpraševati, kje je nazadnje delal ali služil in kaj ga je prineslo semkaj.

Zgovorni Jurij Ažmah je drage volje povedal, da je bil nazadnje za hlapca daleč, daleč tam na Gorenjskem, še naprej od Marije Pomagaj, v kraju, ki se mu pravi Trbiž. Ta kraj je pa sila čuden kraj, v tem kraju jedo ljudje tudi ob petkih golaž, cerkev imajo pol premajhno, njemu, Juriju Ažmahu, so pa koprive vtikali v škornje! Zato je vzel svoje poselske bukvice, zapustil Trbiž in jo nazaj

ubral proti Šmarni gori, da gre obiskat Mamko Božjo, ker sta oba v isti fari doma. Prišel pa ni do svojega cilja. V Medvodah ga je prijel žandar, baš ko je prihajal iz hiše, kjer je bil od prijazne gospodinje obdarovan s kosom kruha in z dvema čikoma. Enega teh čikov je še imel in ga je tudi pokazal sodniku, toda le od daleč . . .

Zabeležil sem v zapisnik: Jurij Ažmah priznava, da se je brez dela in opravka in brez slehernih sredstev okoli potepal in da je od hiše do hiše beračil. — Po mojem preudarku je bila stvar jasna in dejanski stan prestopkov vlačuganja in beračenja dognan. Seveda, ako se morebiti ne smatra en čik za »zadostna sredstva«, česar je bil moj sodnik navsezadnje tudi zmožen!

V moje veliko začudenje je pa sodnik pristopil k Juriju Ažmahu, ki je iz previdnosti hitro umaknil roko s čikom za hrbet, mu pričel pretipavati glavo, zapirati in odpirati oči, gledati vanje, mu tolči po kolenih, še jezik njegov je hotel videti!

Vse to nevajeno zagonetno ravnanje je spravilo dobrovoljnega Jurija Ažmaha iz ravnotežja in plašen in z negotovim glasom je vprašal: »Pa ne, da bom kaj postov dobil?«

Sodnik ga je pogledal z dolgim in ostrim pogledom in ukazajoče mu je velel: »Nič ne boš dobil, nobenega posta, niti zapora ne! Ne maramo te! Ali me razumeš? De-

lat pojdi h kmetu, saj si zdrav in močan! Kaj bi se valjal po zaporih! Sram te bodi!»

Jurij Ažmah je ostrmel. »Kaj, zakaj in kako?« je rekel. »Še vsakikrat sem bil potrjen, žandar mi je obljubil, da bom, nogo imam ožuljeno, kdo pravi, da ne bom zaprt?!«

»Postava tako pravi, zapomni si to! — Zakaj te ne maramo? Zato, ker si premalo učen za nas! — Ali ne? Pa mi hitro povej, koliko je dvakrat tri? — Vidiš, da ne veš! Si že padel, ne morem ti pomagati! Odkar imamo novo hišo, takih ljudi ne sprejemamo več, ki čisto nič ne znajo. Imamo pametnejših dovolj. — Na polje, pa motiko v roke, Jurij Ažmah, drugače . . . ! Adiyo!«

Godrnjajočega, da bo že žandarju vse povedal, ga je odpravil jetniški paznik iz dvorane . . .

Hm! . . .

Sodnik mi je rekel, naj zapišem v sodbo, da se je Jurij Ažmah zaradi očitne slaboumnosti oprostil od obtožbe . . .

Meni je vse prav!

Potem je, kakršno ima navado, premeril parkrat dvorano, slednjič pa postal pred menoj, zmajal z glavo, me drobno pogledal in rekel: »Kajne: slabi časi, slabi! Boj za obstoj vedno hujši, pogoji za življenje vedno težji. Ali ste videli? *Dandanes brez neke mere intelligence niti v zapor več ne pridete!* — Svoj čas, da ste le imeli par razredov, pa ste

se lahko prilizali do zlatega ovratnika! Sedaj vam je treba že zrelostnega izpričevala, preden da vam puste kot pisarniškemu praktikantu šivati spise in lepiti zavitke! . . . Ali pa . . . recimo, da imate poklic in notranji nagon za prodajo cikorije in vžigalic; naka! ne smete se vdati temu poklicu in notranjemu nagonu in prodajati cikorijo in vžigalice: najpoprej morate dokazati svojo usposobljenost za to! Brez dokaza usposobljenosti ni dandanes nič. Še obriti se skoraj več ne smete niti počesati samega sebe, če niste izkazali zadevne usposobljenosti s slovesnim izpitom pred izpraševalno komisijo, sestojčo iz predsednika in najmanj dveh, a največ štirih prisednikov! Tako je! Duševni nivo se pač dviga in menda že mora biti vse tako, kakor je . . . Pa se bo še dvigal in morda doživiva čase, ko tudi za sprejem v naše zapore ne bo več zadoščala kar takole neka pičla mera inteligence: ,koliko je dvakrat tri' itd., ampak se bo kar kratko malo zahtevalo izpričevalo o maturi! Pa bo mir in konec besedi in vsaj ne bo treba preiskovati vsakogar razsodnosti!« . . .

Ne vem, ali vse to resno misli . . .

Zabobnal je s prsti po mizi, stopil skozi sobo, zabobnal po naslonjalu klopi in po oknu, nazadnje pa izjavil še sledeče: »Pri moji veri, edino, kar se dandanes še lahko postane brez dokaza usposobljenosti, je menda res le — poslanec!«

www.omnibus.se/beseda

ISBN 91-7301-218-1